د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

تفسیر شریف - یوولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: تفسير شريف

مؤلفين: د تعليمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفين

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډيټ ديپارتمنت غړي

ټولګی: يوولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تألیف لوی رياست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړيکو او عامه پوهاوي رياست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښناليک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوريت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې يې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او ليک له نعمت څخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پيغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پيغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږګونې بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تأسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې ګران زده کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم.

د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد ميرويس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل(۱)............................۱
دويم لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)............................۵
دريم لوست: په قرآن کريم کې د انسان د پيدايښت پړاوونه..۱۰
څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت...۱۷
پنځم لوست: آية‌الکرسي د قرآن لوړه څوکه ۲۲
شپږم لوست: ځمکه د انسان د ګټې لپاره...۲۷
اووم لوست: الله تعالی سره مينه د پيغمبر ﷺ په پيروی کې ده.....................................۳۲
اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخيز دين دی..۳۸
نهم لوست: لمونځ تل پاتې اونه شليدونکې فريضه ده...۴٤
لسم لوست: د ظلم د مخنيوي لپاره د جهاد اجازه...۴۹
يوولسم لوست: روژه او ګټې يې ۵٤
دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړيوال يووالي څرګندوی...۶۲
ديارلسم لوست: له خلکو سره نېکي او ښيګڼه ۶۷
څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول..۷۰
پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول) ۷٤
شپاړسم لوست: په قرآن کريم کې انساني مساوات ۷۹
اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه..۸۳
اتلسم لوست: د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو ونډه..۸۸
نولسم لوست: په اسلام کې د معيوبو اوفقيرو مؤمنانو مرتبه.......................................۹٤
شلم لوست: د مؤمنانو يووالی ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

خَلق: پرته له مخکینی نمونې نه د یو شي پیدا کول.

السَّمَاوَاتِ: د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.

اللَّيْلِ: شپه، هغه تیاره چې وروسته له روښنایي منځته راځي.

النَّهَارِ: ورځ، خوره روښنایي.

الْفُلْكِ: کښتی، لویې کښتی.

وَبَثَّ: او خواره یې کړل.

دَابَّةٍ: دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.

تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ: د باد لګېدنه مختلفو اړخونو ته.

السَّحَابِ: وریځ، په فضا کې حرکت کوونکې وریځ.

الْمُسَخَّرِ: په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بیشکه د اسمانونو او ځمکې په پیدابنت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتۍ کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دریابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بیا یې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندۍ (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې یې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او په وریځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ابل کړای شوي دي، یقیناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانیت) څرګند دلایل شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

پورتني مبارك آيت په كايناتو او د نړۍ په موجوداتو كې اته ځرګند او روښانه دلايل بيان كړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او يووالي دلالت كوي.

۱. د اسمانونو پيدايښت

دغه مبارك آيت د اسمانونو پيدايښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو ځخه ګڼي چې هوښياران او د عقل خاوندان ددې نښو په ليدو بايد د الله ﷻ په وجود او يووالي ايمان راوړي.

په آيت كې د (السماوات) لفظ جمع ذكرشوى دى، ځكه اسمانونه ګڼې او بېلابېلې طبقې لري، لكه: ځرنګه چې الله تعالى په بل ځاى كې داسې مهرباني كوي﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] **ژباړه:** الله ﷻ هغه ذات دى چې اووه اسمانونه يې پيدا كړي دي.

دا چې د اسمانونو پيدايښت د الله ﷻ په وجود، يو والي او قدرت دلالت كوي يوه نښه يې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخوالي او لويوالي پرته له ستنو درولي دي او هغه يې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه كړي، ترڅو له يوې خوا اسمان ته ښايست و ښښي او له بلې خوا د شيطانانو ويشتونكي وي چې دا ټول ښايست او ټينګښت د واحد او قادر الله ﷻ په برلاسيتوب او لوى والي ځرګند نښه دي.

۲. د ځمكې پيدايښت

د الله ﷻ د قدرت يوه بله روښانه نښه دا ده چې ځمكه يې پيدا كړې او هغه يې هواره كړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وكړي، هرلور ته يې تګ راتګ او حركت وكړي، په هغې كې له پرتو زېرمو او پانګو ځخه ګټه واخلي اود ځمكې پر مخ آبادي او پرمختګ وكړي.

ځمكه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالى له لويو نعمتونو ځخه ګڼل كيږي، لكه: چې الله تعالى دا لوى نعمت په انسانانو پېرزو كړى او دوى ته امر كوي: ﴿يَاأَيُّهَا الناس اعبدوا رَبَّكُمُ الذي خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ۝ اَلَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّكُمْ...﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: اى خلكو د خپل رب بندګي غوره كړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخكې تېرو شوو خلكو پيداكوونكى دى، ښايي چې تاسې پرهيزګاران شئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره یې ځمکه هواره کړه، اسمان یې چت جوړکړ او له آسمانه یې اوبه را واورولې او په هغو سره یې ستاسې د روزۍ لپاره هر ډول حاصلات را وایستل.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د ګټو په هکله خپل نظرونه څرګند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارك آیت کې د الله ﷻ د قدرت دریم دلیل د شپې او ورځې منظم حرکت دی چې پر له پسې ګرځي او یو د بل ځای نیسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، توروالي اوسپینوالي، تیارې او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې ګټې رامنځته کوي. الله تعالی شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ یې د کسب اوکار او روزي حاصلولو لپاره پیداکړې ده. که چېرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنګه شپه د ستر او پردې لپاره یو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتو کې ګټه اخلي، لکه: څرنګه چې انسان لـه ورځـې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې ګټه اخلي، همدارنګه د شپې او ورځې د بدلون او توپیر په نتیجه کې وختونه، ورځې، میاشتې اوفصلونو ټاکل کیږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لویونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتۍ

په مبارك آیت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لویو کښتیو حرکت دی چې لـه سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه ګټې اخلي. ځینو مفسرینو دا ویلي دي چې: په دې مبارك آیت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتیو د حرکت یادونه د شپې او ورځې له توپیر نه وروسته کړې ده چې دا په یوې ځانګړې باریکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه دریابونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې څارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپیژني اوخپل لوري وټاکي. له همدې کبله کښتۍ چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پېژندلو ته ډېره اړتیالري.

همدغې موضوع ته په اشارې سره الله تعالی په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ البَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ [الأنعـام: ۹۷] **ژبـاړه:** او الله ﷻ هغـه ذات دی چـې ستاسې لپاره یې ستوري د وچې او سمندر په تیارو کې د لارې پېژندلو وسیله وګرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آيتونو د نازلېدو په وخت کې ډېر لږ خلک د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشريت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن کريم يو اعجاز او د الله تعالی د قدرت او وحدانيت ښکاره اوځرګند دليل دی.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې په لاندې ډول دي.

❖ په کايناتو کې د هستۍ نښې نښانې د الله تعالی د وحدانيت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلايل دي.

❖ الله تعالی د نورې مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پيداکړي دي.

❖ د الله تعالی په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ايمان د بشپړتيا اوقوت لامل ګرځي.

❖ د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالی په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

❖ د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پيروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې

١. ذکرشوی مبارک آيت په لوړ آواز تلاوت کړئ.
٢. په دې مبارک آيت کې د الله تعالی پر قدرت او وحدانيت څو دليلونه ذکرشوي دي؟ بيان يې کړئ.
٣. په دې مبارک آيت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وينا د اثبات لپاره په قرآني آيت استدلال وکړئ.
٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بيان کړئ.
٥. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟
٦. د شپې او ورځې څلور فايدې بيان کړئ.
٧. په سمندرونوکې د کښتيو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل (۲)

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوریدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دلیل له اسمانه څخه باران د اوبو وریدل دي چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ بوټي، ونې او ژوي راپیداکوي اوپه خوځښت یې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آیت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لوری دی چې د ځمکې د پاسه دی. په باوري توګه د باران وریدل له وریځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانیت دلیل دی، ځکه یوازې الله ﷻ دی چې دا اوبه له وریځو څخه را ورو‌ي.

٦. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کیدو څخه مراد دا دی چې الله تعالی د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله یې په ځمکه کې پټ شیان ښکاره کیږي. هر ډول بوټي، ګلونه، میوې اوداسې نور راشنه کیږي اوسمسوریږي.

د ځمکې ژوندي کېدل او د ځمکې پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحیواناتو خوریدنه د الله تعالی د قدرت له لویو نښانو څخه دي.

لکه: څرنګه چې قرآنکریم په بل ځای کې دا موضوع په ځانګړي ښایست سره داسې انځور کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الله تعـالی:﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا المآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ۵] **ژباړه:** اوته وچه مړه ځمکه وينې، کله چې مـوږ پرهغې بـاران ووراوه پـه ناڅاپي ډول وخوځيده، ډېره شوه اوهرراز ښايسته ښېرازه نباتات يې راوټوکول.

۷. د بادونو لګيدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانيت بل دليل دا دی چې هغه په خپل لوړ قـدرت سـره بادونـه او هوا پيداکړې ده، په خپلې ارادې سره يې په حرکت راولي او په خپل حکمت سره يـې له يوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګيدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کريم هريو په جـلا، جـلا نومونـو ياد کړي دي. بادونه کله له ختيځ نه لوېديځ لور ته، کله له لوېديځ نه ختـيځ لـور تـه، کلـه له شمال نه سويل ته اوکله هم لـه سـويل څخه شمال لـور تـه حرکـت کـوي. همدارنګـه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني يـا ملايـم، ګـرم يـا يـخ او تنـد يـا نـرم حالت چې په دې توګه بادونه يا دالله ﷻ د رحمت نښې او يا د هغـه د عـذاب ښلګـې وي. د بادونوقوت او چټکتيا په داسې اندازه سـخته اوځواکمنـه وي چـې کلـه نـا کلـه پـه ډېـرو هېوادونو کې د هيبتناکې ورانۍ او تباهۍ لامل ګرځي.

ځينـو مفسـرينو فرمـايلي دي: د دې جملـې يادونـه ﴿وَتَصْرِيفِ الرياح والسحاب المسخر بَيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کيدو او د ځمکې پـرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالـت کـوي چـې د بـادونو او هـوا پـه وسيله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حيواناتو اوټولو خوځيدونکو ته ژوند حاصليږي، که چيرې الله تعالی بادونه له لګيدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې بـه هـېڅ ژوی د ځمکـې پـر مـخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندې وريځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلايلو څخه د اسمان په مـخ ځوړنـدې او ولاړې وريځـې دي چې د الله ﷻ د خوښۍ او ارادې تابع او امر منـونکې دي. ظـاهرا کـه چېـرې دغـه وريځـې سپکې وي، نو بايد فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنې وي، نـو بايـد ځمکـې تـه راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت او ارادې سره دغه وريځې په فضا کې خـورې کړې او ساتنه يې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وريځې په حرکت راولي او له يوه ځايه يې بل ځاى ته لېږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د ليدو وړ نه دى، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواک لري چې ونې له ريښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. ورېځې هم ډېرې درنې اوبه لـه ځان سره پورته کـوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوييږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ وېرووونکي سيلاوونه را منځته کيږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوى لوى دريابونه جوړوي.

يوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهيږي

په دې مبارك آيت کې چې کومې لويې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کـوي چې نړۍ اوکاينات سره له ټولې پراخۍ او لـويۍ يـوحکيم پيداکوونکى او تـدبيروونکى لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکى دى. دا ستر دلايل اوڅرگندې نـښې يـوازې دعقل او پوهې څښتنان درک کولى شي څوک چې د الله تعالى د ځـواك اوعظمـت پـه وړاندې د تسليمۍ سرټيټوي.

امـام فخرالـدين رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونـه پـه دوه ډولـو - دنيـوي او اخـروي - بانـدې تقسيم کړي دي او وايي: هغه اته شيان چې الله تعالى پـه دې آيـت کـې بيان کـړي دي، ظاهرا دنيوي نعمتونه دي اوكله چې د عقل خاوندان په هغـو کـې فکـر وکـړي ، نـو د دې نعمتونـو د پيـداکوونکي پېژنـدنې تـه لارمـومي او پـه اخـروي نعمتونـو بـدليږي، خـو لـه دغونعمتونو څخه د دنيوي نعمتونو پـه توگـه گټـه اخيسـتل يـوازې د سـليم عقـل اومعنـوي بصيرت د څښتنانو لپاره حاصليداى شي. له دې کبله الله تعالى د آيت په پاى کې فرمـايي، پـه دې ټولـو شـيانو کـې ښـکاره دلايـل دي چـې د عقـل او پـوهې خاونـدان پـرې ښـه پـوهيږي[1]، نوځکـه دعلمـاوو او پوهـانو دنـده او مـسؤوليت دى چـې د الله ﷻ پـه کاينـاتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آيت په تفسير کې ليکي: ابن ابـى الـدنيا او ابـن مردويـه لـه ام المـؤمنين حضرت عايشې (رضى الله عنها) څخه روايـت کـړى دى چـې د الله ﷻ پيغمبـرﷺ دا آيـت ولوست او ويې فرمايل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفکر فيها﴾ يعنـې هلاکـت او عـذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آيت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

۱-تفسير كبيرج۴/ص۲۲۵ دارالفكر ۱۹۸۱م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هر انسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټۍ لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان په دغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقوکې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېر آیاتونه په ﴿لعلکم تعقلون، لعلکم تتفکرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوي دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات په وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې دي.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوي دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران اوریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګیدل، له ځمکې نه د ونو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او مېوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کیږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه زمینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابروي او انسان تـه پـر خپل خالق او پـالونکي د ایمـان او د هغه د عبـادت او بنـدګۍ لارښوونه کوي.

د دنیا په موجوداتوکي تفکر او تدبر د علم او ساینس په حقـایقو کـې خبرنـه او پلټنـه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پـر هغـه بانـدي د ایمـان راوړلو او د هغه علیم او قدیر ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتني

۱.له اسمانه څخه د باران د اوبو اوریدل د الله تعالی د یووالي او قـدرت دلیـل دی. پـه دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

۲.د باران د اوبو په وسیله د ځمکي له ژوندي کېدو څخه مطلب څه دی؟

۳.د بادونو لګېدنه د وریځو پـه جوړښـت، د بـاران پـه وریـدو او د نباتـاتو او حیوانـاتو پـه ژوندانه څه اغیزه لري؟

٤.وریځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بیان شوي دي. په دې هکله توضیحات ورکړئ.

٥.د مبارک آیت وروستنۍ برخې څوک د کایناتو په هکله په فکـر کولـو مکلـف کـړي دي؟ په دې هکله د آیت وروستنۍ برخه شرحه کړئ.

٦.د مبارک آیت په باره کـې هغـه نبـوي حـدیث بیـان او شـرحه کـړئ چـې د الله ﷻ پـه کایناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټینګارکوي.

کورنۍ دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله یوه مقاله ولیکـئ چـې لـه پنځلسو کرښـو څخـه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۝ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ۝ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۲-۱٤]

د ځینو کلمو معناوې

سُلَالَةٍ:	خلاصه، نتیجه، سوچه او ثمره.
نُطْفَةً:	لږې اوحقیرې اوبه (مني).
قَرَارٍ مَكِينٍ:	خوندي ځای (د مور رحم).
عَلَقَةً:	ترلې او جامده وینه، د مور د رحم په دیوال نښتې وینه.
مُضْغَةً:	د ژوول شوې مړی په اندازه د غوښې یوه وړه ټوټه.
خَلْقًا آخَرَ:	بل مخلوق، د روح له پوکېدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

موږ انسان له سوچه خټې څخه جوړ کړ. بیا موږغه په محفوظ ځای کې د اوبو یو څاڅکی وګرځاوه. بیا مو هغه څاڅکي ته د وینې د یوې ټوټې بڼه ورکړه. بیا مو د وینې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بیا مو له بوټۍ غوښې څخه هډوکی جوړ کړ. بیا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بیا مو هغه یوبل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولوپیداکوونکو نه ښه پیدا کوونکی دی.

تفسیر

الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلایل د انسان په خلقت، د هغه د جوړښت د پړاوونو ، د هغه د ژوند او مرګ او دویم ځلي راژوندي کېدو په ترڅ کې بیان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پیدایښت مرحله له خاورو څخه پیلېږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسیږي.

قرآن کریم په دې مبارک آیت او نورو آیتونو کې فرمایلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پیدا شوی دی. د انسان پیدایښت له خاورې څخه پیلېږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د ښه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښايسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړېږي. لـه خـاورې څخـه د انـسان د پيدايـښت مـراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدمعليه السلام له خـاورې څخـه پيـدا کـړ، بيـايې بـې حـوا لـه آدمعليه السلام څخه پيدا کړه، او بيا د انسانانو خلقت او پيدايـښت لـه حـضرت آدم او بـې بـې حـوا څخـه د نکـاح او تناسل په ډول پيل شـو. د انـسانانو اصـل لـه خـاورې څخـه دی، لکـه: څرنګـه چـې الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انـسان د پېدايـښت دويمـه مرحلـه لـه نطفـې څخـه ده، الله تعـالی فرمـايي:﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې يوځای شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پيدايښت دريمه مرحله علقه ده، لکـه چـې الله تعـالی فرمـايي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقـه يوه ټوټه وينه ده چې له نطفـې څخـه يـې بـدلون مونـدلی دی. د جنـين پېژنـدنې طبـي پوهـان وايـي: د جنين حجم د علقې په مرحله کې د يـوه غـنم ميـږي پـه انـدازه وي چـې د ۱۲- ۱۴ ملي مترو تـرمنځ اوږدوالی لـري او د رحـم پـه ديـوال پـورې نـښتی وي. د وينـې دا ترلـې وړه ټوټـه وده کـوي او پـه يوې ژوول شوې ټوټې غوښې بـدلېږي چـې قـرآن ورتـه د مـضغې نـوم ورکـړی دی. جنـين د مـضغې په مرحله کې د دريو سانتي مترو پـه کچـه اوږدوالی لـري چـې د مخ او پـزې نـښې پـه هغـه کـې د ډېرو نريو خطونو په بڼه جوړېږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د اللهجل جلاله په قـدرت اومـشيت خپـل پرمختـګ اوبـدلون تـه دوام ورکـوي، ترڅـو د هډوکو د هيکـل مرحلـې تـه رسـيږي، پـه دې هکلـه قـرآن کـريم فرمـايي:﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبيا دا د هډوکو هيکل په غوښو ياعضلي جهاز پوښـل کېـږي، لکـه: چـې مبـارک آيـت يـې بيـانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ يعنې بيامو هغه هډوکي په غوښه ويوښل.

دلتـه قرآنـی آيـت هغـه حقيقـت تـه اشـاره کـوي چـې د ۲۱ پيـړی انـسان حيرانـوي او هغـه دا چـې هډوکي او د هډوکوهيکل په جنين کې له عضلي جهاز څخه مخکې منځ تـه راځـي. کـوم حقيقـت چې د جنين پېژندنې علم په وروستيو کې کشف کـړی هغـه دا دی چـې پـه بنـسټيزه توګـه د هـډوکو سلولونه له عضلي سـلولونو څخـه تـوپيرلري او د هـډوکو سـلولونه لـه عـضلي سلولونو څخـه مخکـې رامنځته کيږي. اوهيڅ عضلي سلول نه دی ليدل شوی چـې د هـډوکو د سـلولونو لـه بـشپړېدو مخکـې جوړشوی وي. دا حقيقت قرآني نص ۱۴۰۰ کالـه دمخـه ثابـت اوتاييـد کـړی دی، لکـه: څرنګـه چـې الله تعالی فرمايي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبيا مـو د غوښـې ټوټـه پـه هـډوکو بدلـه کړه او هډوکي مو په غوښه ويوښل.

وروسته بيا په جنـين کـې روح پوکـول کېـږي او د هغـه غـړي وده او پرمختـګ کـوي او پـه بـشپړ او کامل انسان بدلېږي، چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه يو بل پيدايښت وكړ (چې هماغه كامل انسان دی)، نو پاك او مبارك دی هغه ذات چې تر ټولو غوره پيداكوونكی دی.

په دې آيتونوکې د قرآن کريم علمي (ساينسي) اعجاز

پورتني متبركه آيتونه د قرآن عظيم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلايلو څخه ګڼل كېږي، ځكه چې د قرآن عظيم الشأن وېناوې په دې آيتونو او نورو آياتو كې د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسې دقيقې او حيرانوونكې دي چې د الله تعالی له خوا له وحې پرته بل كوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چې د طب علم او جنين پېژندنې په شلمې او يوويشتمې پېړۍ كې له ډېرو څېړنو او د پرمختللو وسايلو له كارولو نه وروسته كشف كړل، قرآن عظيم الشأن پنځلس پېړۍ دمخه په ډېر دقت او څرګند ډول دا موضوع بيان كړې ده.

پورتنيو آياتونو د انسان د خلقت او مرحلو ته اشاره كړې ده. دغه پړاوونه په اوسني عصر كې د طب د علم له مهمو څېړنيزو موضوعاتو څخه شمېرل كيږي.

نوې علمي څېړنې، سره له دې چې د انسان دخلقت د مرحلو په هكله د قرآن عظيم الشأن دې وېناو چې پنځلس سوه كاله پخوا يې كړېدي پخلی كوي. د قرآن عظيم الشأن له خوا په ډېر دقت سره د هرې مرحلې نومول او د جنين د رشد، ودې او د هرې مرحلې لپاره د نويو او حيرانوونكو كلماتو كارول او هغه په داسې اوصافو يادول، لكه: **نطفه**، **قرارمكين**، **علقة**، **مضغة**، د هډوكو د هيكل جوړېدل، په غوښو او عضلو د هډوكو پوښيدل او د داسې نورو چارو تاييد كوي.[1]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلې څخه يوعالم داسې وايي: (د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعې څخه چې د انسان د خلقت په هكله دي لاندېنې مراحل څرګندېږي:

(د نطفې مرحله – د علقې مرحله – د مخلقه او غير مخلقه مضغې مرحله - د هډوكو مرحله - په غوښو د هډوكو د پوښېدلو مرحله - د شكل او صورت د بشپړيدلو مرحله (د كامل انسان مرحله) - د روح د پوكولو مرحله).

د نطفې اطلاق پر درې شيانو كيږي: د سړي نطفه يعنې منوي حيوانات، د ښځې نطفه يعنې بويضه يا هګۍ، مختلطه يا يوځای شوې نطفه چې د نارينه او ښځينه نطفو د يوځای كېدونه توليدېږي او په قرآن عظيم الشأن كې ورته د امشاج نطفه ويل شوي ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ٢] يعني ببشكه موږ انسان له ګډې شوې نطفې څخه پيداكړی.

١- مباحث في اعجازالقرآن للدكتورمصطفى مسلم،ص ٢٣٢ دارالمسلم – رياض ١٩٩٦م

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پړاو په خپلو دقیقو بدلونونو سره یوه اونۍ نیسي او وروسته له هغه بیا دویمه مرحله یعنې د علقې مرحله پیل کیږي.

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنین په دغه پړاوو کې ځان ته د تړلې وینې بڼه غوره کوي او حجم یې یو ملي میتر وي. د رحم په دیوا ل پورې نښتي وي او قرآن عظیم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنین دیوې بدنې کتلې په بڼه څرګندیږي.

د جنین شکل په دې پړاو کې د یوې ټوټې ژوول شوې غوښې په څېروي چې له خولې نه بهر اچول شوې وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآن کریم ورته مناسب او دقیق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوین او جوړښت مرحله ده چې د جنین د عمر په پنځمه،شپږمه او اومه اونۍ کې بشپړیږي او په ترڅ کې یې د وجود لاندینی او پاسنی غضروفي هیکل جوړیږي. د جنین په اندامونو د عضلاتو لومړنی نښې د جنین دعمر په اوومه اونۍ کې څرګندیږي چې دا پرعضلاتو د هډوکو د جوړښت په تقدم اومخکې والي دلالت کوي...
وروسته بیا هډوکي په عضلاتو پوښول کیږي، لکه: څرنګه چې قرآن عظیم الشأن یې په هکله فرمايي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنین د صورت د بشپړیدو او د روح د پوکولو پړاو دی چې په آیت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ یا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظیم الشأن په بل آیت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ [آل عمران: ۶] یعنې الله هغه ذات دی چې د میندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۝ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۝ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾
[الإنفطار: ۶-۸] یعنې ای انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ایستلې، هغه رب چې ته یې پیدا کړې، نوسم یې کړې ته او ستا هرڅه یې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته یې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنین د غړو د جوړښت عملیه دوام لري هره ورځ او هر ساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقیقه اومنظمه توګه وده کوي.(۱)

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بین الطب والقرآن – ص--۳۶۵ -۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې د پيغمبرﷺ احاديث د قرآن عظيم الشأن دآيتونو تفسير کوي ، نو په ځينو احاديثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شوي دي.

په هغه حديث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روايت کړى دى په هغه کې رسول اللهﷺ داسې فرمايي «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَة بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعهَا وَبَصَرهَا وَجِلْدهَا وَلَحْمهَا وَعِظَامهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبّ , أَذَكَر أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبّك مَا شَاءَ وَيَكْتُب الْمَلَك»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفي له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالى ورته پرښته ورلېږي، ترڅو د هغه صورت بشپړ کړي او د هغه غوږونه، سترګې، پوستکى، غوښه او هډوکي جوړ کړي. وروسته بيا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنين هلک دى که نجلۍ؟ نو الله ﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه يې غوښتي وي او پرښته يې ليکي.

د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعې او د نبوي احاديثو نه دا څرګندېږي چې د جنين د اعضاوو جوړښت او د جنس تعيين يې د تناسلي غدوپه تشخيص سره په څلوېښتو ورځو کې ترسره کيږي.

په دې ترتيب موږ ګورو چې د جنين د ويش مراحل چې د علمي څېړنو او اکتشافاتو پر بنسټ حاصل شوي. يوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لري، بلکې په دې لړ کې د قرآن عظيم الشأن تعبيرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظيم الشأن په آيتونو کې د انسان د خلقت د مراحلو په هکله ولوستل که له يوې خوا د الله تعالى په وجود او وحدانيت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشريت لپاره د الله تعالى له لوري د آخري پيغمبر په توګه د حضرت محمدﷺ د رسالت او نبوت په ريښتينولي او د الله تعالى له لوري د بشريت د هدايت او لارښوونې لپاره د هغه د ريښتيني کتاب قرآن مجيد په حقانيت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصيل سره د انسان د خلقت د مراحلو په اړه داسې نوې او حيرانوونکې خبرې يوازې او يوازې د الهي وحې له لارې ممکنې وې. هغه مهال نه په مکه، نه په مدينه او نه هم د هغه وخت پرمختلفو ښارونو کې د انسان د خلقت د اسرارو په اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسايل وو چې د هغو په کارولو سره د جنين د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړاى شي نه هم هغه څوک چې قرآن کريم پرې نازل شوى و، يعني حضرت محمدﷺ د طب او جنين پيژندنې کوم سبق ويلى و. الله تعالى

١- رواه مسلم – كتاب القدر،ج٨/ص٤٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اړه څه ښه او رښتیا فـــرمایلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ [الرعد:۳] **ژباړه:** بېشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلایل دي چې له غور او فکر څخه کار اخلي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکرشویو آیتونو څخه ځینې لارښوونې دا دي.

❖ په دې مبارکو آیتونو کې د الله ﷻ د قدرت، علم او حکمت دلیلونه او نښانې بیان شوي دي.

❖ قرآن کریم د انسان د پیدایښت مراحل بیان کړي دي.

❖ د انسان پیدایښت تصادفي او بې ګټې نه دی. لـه لومړي جوړښت نه وروسته د پیدایښت تـر مهاله د الله تعالی تر بشپړ رعایت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کریم د انسان خلقت او جوړښت په دقیقه توګه بیان کړی. په داسې حـال کـې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسایلو سره په دې وروستیو وختونـو کـې دې حقیقتونـو تـه لار موندلې ده.

❖ قرآن کریم جنین د پیدایښت په مختلفو مراحلو کې پـه داسې نومونو ستایلی چې د جنین لـه واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قـرآن کـریم لـه نازلېدو څخه په پېړیو وروسته دا حقایق کشف کړي او یوازې د هغه مرحلې یې ذکر کړې دي.

❖ پـه یـادو شـویو اوصـافو بانـدې د انـسان د جوړښـت او خلقـت پړاوونـه د قـرآن عظیـم الـشأن پـه اعجاز او د الله ﷻ په قدرت او وحدانیت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنین د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتیب واخلئ چې په ذکر شویو آیتونو کې راغلي دي.

۲. د جنین د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآن کریم بیان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کریم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آیـت کـې د طبي علومـو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنین پېژندنې په اړوند تشریح کړئ.

٤. قرآن کریم په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د انسان خلقـت او جوړښـت پـه څـو مرحلـو کـې بیـان کړی؟ څرګند یې کړئ.

۵. د جنین د جوړښت، ودې او بشپړتیا په اړه مو چې د بیالوژۍ پـه مـضمون کـې څه لوستلي دي د قرآن عظیم الشأن د هغو آیتونوپـه رڼـا کـې سـره پرتلـه کـړئ چې د انـسان د خلقـت او پیدایـښت پـه هکله دي.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو پـه رڼـا کـې او د تـازه علمـي اکتـشافاتو نـه پـه اسـتفادې سـره د انـسان د خلقت په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بني آدم وقار او درنښت

قــال الله تعــالی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ۷۰]

ژباړه

او بېشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته مویه وچه او لمده کې سپرلۍ ورکـړې او هغـو تـه مولـه پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا وروبښله.

تفسیر

الله تعالی په ذکر شوي مبارك آيت کـې پـر ټولـو مخلوقـاتو بانـدې د بنـي آدم فـضيلت او غـوره والی بیان کړی دی او د خپلو ځینو نعمتونو چې پر انسان یې پیرزو کړي دي یادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بیـان، عقـل، علـم، تـوازن او د بـدن او صـورت پـه ښکلا د ځمکـې د سرپر نورو مخلوقاتو لکه: پیریان او حیواناتو برتـري او غـوره والـی ورکـړی دی.[۱] ځینـي مفـسرین د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د پیغمبرانو عليهم السلام رالیـږل د انـسان د عـزت او تکـریم مثـال او نمونه بولي.[۲] په ځینو تفاسیرو کې د انسان د لیـک او لوسـت قـوت د انـسانانو د تکـریم او عـزت نښه ګڼل شوې ده.[۳] هغه څه چې مفسرینو د انسانانو د فضیلت او غوره والـي پـه هکلـه يـاد کـړي دي یوازې د مثال او نمونې په ډول دي، ځکه د انسان د عـزت او تکـریم انـواع او بېلګـې دومـره زیاتې دي چې له شمیره وتلي دي.[٤]

باید وپوهېږو چې د الله جل جلاله له لوري د انسان تکریم اوعـزت د انـسانانو بنـي نـوعې تـه شـاملېږي،[٥] او یوازې یوې ډلې او یا خلکـو تـه ځـانګړی نـه دی، ځکـه پـه دې آیـت کـې د (بنـي آدم) لفـظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارینه او ښځینه) جنس ته شاملېږي.

په دې مبارك آیت او د قرآن عظیم الشأن او نبوي سننو په نورو نـصوصو کـې د انـسان او انـساني حقوقو په اړه لیدل کېږي چې د اسلام دیـن د الهـي اخرې دایمـي او شـامل دیـن او قـانون پـه حیث، په یو مناسب وخت او زمان کې د انـسان د تکـریم او عزت اعـلان وکـړ او د هغه حقـوق

---

۱ – ایسر التفاسیر – د ابوبکر الجزایري تالیف، ص۳۵۷
۲– التفسیر المیسر– ص۶۴
۳ – تفسیر البحر المحیط– ج۶– ص۸۵
٤ — تفسیر البحر المحیط– ج۶– ص۸۵
۵– تفسیر ابن عجیبه – ص۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خونـدي يـې کـړل. کله چې بيـوزلی انسان د ظلمونو، تېريو اوبندګۍ ښکار و او د ډېرخله له هغه سره د څارويو په څېر او يا تـر هغـې هـم بـده او ناوړه معامله ترسره کېدله، په داسې حال کې چې د بـشر د حقوقـو او د هغـې د نړيـوالې اعلاميې کوم پته نه و او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره کوم قانون او يا ادارې شتون درلود.

د انسان د عزت او کرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو کې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شکل او صورت ښکلا

الله تعالی انسان ته د عزت، کرامت او فضيلت پـه نعمـت سـره پـه خپلـو نـورو مخلوقـاتو لوړتيـا او غوره والی وربښلی دی.

د انسان د عزتمندۍ او غوره والي نمونې د نـورو مخلوقـاتو او څـارويو پـه پرتلـه زيـاتې دي چـې ځينو ته يې اشاره کوو. د انسان عزتمندي په دې معنا چـې هغـه يـې پـه ښايـسته او مناسـب شـکل او بڼـه پيـدا کـړی، دی. لکـه: څرنګـه چـې الله تعـالی فرمـايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإنسان فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعنې موږ انسان په ډېره ښه بڼه پيدا کړ.

پرته لـه شـکه تـوازن او د شـکل او صـورت ښـکلا د الله ﷻ لـه لـوري د انـسان د تکـريم اوعـزت څرګنده نښه ده.

د انسان په پېدايښت کې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نـور حيوانـات پـاکي او نظافـت نه پېژني، د ځان په پټولـو نـه پـوهيږي، د خـوب، استراحت او د خـوراک اوڅـښاک کـړنلاره نـه پيژني، ګټې نشي لاس تـه راوړلـی او د ضـرر او تـاوان مخنيـوی نـشي کـولای، ټـول حيوانـات لـه عقلي او فکري ځانګړتياوو، پوهې، پرمختګ او تمدن څخه محروم دي. يـوازې انـسان دی چـې له ټولو امتيازاتو څخه بـرخمن دی. عبـدالله ابـن عبـاس(رضـي الله عنهمـا) د انـسان د عزتمنـدۍ او غوره والي ډېر ښايسته تمثيل کړی دی او داسې فرمايي: د حيواناتو پـه خـلاف انـسان خپلـه خولـه د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمکې تـه نـه ښـکته کـوي، بلکـې پـه خپلـو ګوتـو خـوراک پورتـه کـوي. همدارنګه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښکته کـوي، بلکـې د ګـيلاس يـا لوښـي پـه واسـطه اوبه را اخلي او څښي يې.(۱)

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بلـه نـښه دا ده چې الله تعـالی د طبيعـت قوتونـه او هغه څـه چې پـه ځمکـه کې دي د انـسان تـابع ګرځـولي دي. همدارنګـه پـه سـتورو او افلاکـو کـې يـې دهستۍ قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيـداکړي دي. پـه دې آيـت کـې الله تعـالی پـر انسانانو احسان او پيرزوينه کړې ده او دی يـې پـه وچـه کـې پـر مختلفـو حيوانـاتو برلاسـی کـړی

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج۸- ص ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. ده ته یې ټول تابع کړي دي چې له هغوڅخه د خپلې ګټې اوښیګڼې لپاره کار واخلي.
همدارنګه انسان ته یې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسایلو څخه په فضا، وچه او سمندر کې، لکه: ځاروي، موټر، اورګاډي، کښتۍ او الوتکو څخه د خپلې ګټې او هوساینې لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمايي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۝ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۝ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ۳۲-۳٤]

ژباړه: الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه یې پیدا کړل او له اسمان څخه یې اوبه راواورولې، بیایې د هغو په وسیله تاسې ته د روزۍ لپاره ډول ډول میوې پیدا کړې، او بېړۍ یې ستاسو لپاره تابع او ایل کړې چې په سمندر کې د الله په حکم رواني شي او سیندونه یې ستاسې لپاره جاري کړل او ګټور یې وګرځاوه ستاسې لپاره لمر او سپوږمۍ چې د دنیا تر پایه په نه ستړي کیدونکې توګه چلیږي او شپه او ورځ یې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.
هغه څه چې تاسو غوښتل هغه یې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نوشمیرلی یې نشئ. حقیقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخیستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو باندې یې ورته د تسخیر قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولو وس اوتوان ورکړی چې د هغې په واسطه خپلې اړتیاوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سمندر د انسان لپاره یوه بله نړۍ ده چې د وخت په تېریدو سره په هغه کې نوي رازونه برسیره کیږي، له سمندر څخه اوس مهال په ډول ډول طریقو ګټه اخیستل کیږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

فعالیت

زده کوونکي دې له سمندرونو څخه د ګټې اخیستلو صورتونه تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي او بیا دې څو تنه په دې هکله د ټولګیوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده ته یې الهام کړی له هغو حلالو شیانو څخه چې یې غوښتې وي خپل خوراك لاس ته راوړي. انسان د الهي نعمتونو سره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هېروي اوهغه وخت یې په ارزښت پوه شي چې ورڅخه محروم شي. کله چې انسان په غړېدلو سترګو او ویښ زړه وګوري ، نو د الله ﷻ نعمتونه په ټولو ځایونو او په ټولو شیانو کې کتلی شي. لمر، هوا، اوبه، روغتیا، د ګرځېدو وړتیا، حواس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شیان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته يې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شمېره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شیان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په څو، څو برابره له هغه څه نه چې نور حیوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي ، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزي احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خوړه چې الله تعالی پر انسانانو پيرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هېڅکله يې شمېرلای نشو او هر ډول ګټه اخيستلوته شامليدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړې ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا يې پرې لازم کړي دي چې د دغو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضيلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بېلګه دا ده چې هغه ته يې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضيلت او لوړتيا ورکړې ده. د انسان تر ټولو لوی فضليت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خليفه ګرځول دي چې هغه يې په وړتياوو او ځانګړتياوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو يې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بني آدم په مطلقه توګه له پيريانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړي بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کيږي.

امام رازی(رح) د تکريم او تفضيل ترمنځ د توپير په هکله چې په تکريم سره دا مبارک آيت شروع شوی او په تفضيل پای ته رسيدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حيواناتو غوره والی اوعزت د طبيعي او ذاتي امورو، لکه: عقل، نطق، ښه، ښه قد او قامت له مخې ښکل شوی دي، خو د ښتينو عقايدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضيلت وربښي.(۱)

د لوست ګټې اولارښوونې

❖ پرټولو ځمکنيو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖ الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه يې د خپلو نعمتونو پيرزوينه کړې ده او هغه يې د عزت او تکريم په لوړو مرتبو نازولی دی.

---

(۱) تفسير مفاتيح الغيب – لفخرالدين الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالی انسان په وچه او سمندرکې د طبیعت پر ځواکونو مسلط ګرځولی، ترڅو له هغو څخه ګټه ترلاسه کړي.
❖الله تعالی د طبیعت قوتونه په کایناتو کې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع کړي دي.
❖الله تعالی د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپیځلي خواړه برابر کړي دي او د ده خوراک او څښاک تر ټولو حیواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دی.
❖څرنګه چې انسان د الله تعالی معزز او مکرم مخلوق دی ، نو په هغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه کړي چې د هغه د انساني کرامت او عزت خلاف وي.
❖د الله تعالی له اوامرو نه سرغړونه، لکه: کفر اختیارول، له الله ﷻ سره شریک نیول او ګناه کول د انسان له مقام سره چې د ځمکې پرمخ د الله تعالی غوره مخلوق دی، مناسب کار نه دی.
❖د انسان کرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېرې نه محفوظ دي او هیڅوک دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېری وکړي.
❖د انسان د حقوقو رعایت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجیبه او شرعي مسؤولیت دی. په اسلامي ټولنه کې وګړي، کورنی، ټولنه او دولت د بشری حقونو د ساتنې او مراعاتولو دیني مکلفیت لري.

پوښتنې

١. په تېر شوي مبارک آیت کې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضیلتونو یادونه شوې ده، هغه بیان کړئ.
٢. د انسان لپاره په وچه کې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې کړئ.
٣. د انسان او نورو ژویو او ساکښو د رزق او روزي ترمنځ توپیر څه دی؟
٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه کړي دي، څه مکلفیت لري؟
٥. (د بني آدم له ځانګړتیاوې دا دي چې حتا له ملایکو څخه هم غوره والی لري) دا مطلب شرحه کړئ.
٦. د انسان د تکریم او فضیلت ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو نه په استفادې سره د انساني کرامت او بشري حقونو د ساتنې او پر هغې د تېرې نه کولو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه

قــال الله تعــالی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ۲۵۵]

د کلمو معناوې

الْحَيُّ: تل ژوندی.

الْقَيُّومُ: په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونکی او سمبالوونکی.

سِنَةٌ: پرکالي، پریشاني.

وَلَا يَئُودُهُ: هغه نه ستړی کوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله ﷻ یو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات څخه پرته چې ټول کاینات یې سمبال کړي دي، بل هیڅ اله (معبود) نشته، هغه نه ویده کېږي اونه پرکالي پرې راځي. په اسمانونو او ځمکه کې چې هر څه دي، د هغه دي. څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته سپارښت و کړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبر دی او څه چې له هغوی نه پټ او د هغوی ترشا دي پر هغو هم خبردی او د الله ﷻ له معلوماتو څخه هېڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراک کې نشي ایساریدای مګر دا چې د کوم شي علم ورکول هغه په خپله وغواړي. د هغه د کرسۍ پراختیا له اسمانونو او ځمکې نه لویه ده او د هغو (اسمانونو او ځمکې) ساتنه د هغه لپاره کوم ستومانوونکی کار نه دی. یوازې هماغه، یو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسیر

د قرآن لوړه څوکه

آیة الکرسي په لسو مستقلو او خپلواکو جملو مشتمله ده چې هره جمله یې د الله ﷻ له یووالي او ښایسته او جلیله صفتونو څخه بحث کوي.[1] په دې آیت کې اتلس ځله د الله ﷻ نومونه د

۱ - دابن کثیر دتفسیر مختصر ج۱/ص۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارك آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[۱]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[۲].
په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیة الکرسي ده.
آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوي ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.
بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿الحي القیوم﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پیژني.
د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی، خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.
په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاك او سپیڅلی دی.
الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالك او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واك او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښي یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾. دا مبارك آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واك کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیرللطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .
۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت: په مبارک آیت کې د الوهیت او معبودیت د مقام تثبیت او توضیح ده په دې ډول چې الله تعالی یوازینی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبودیت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إلاَّ بِإِذْنِهِ﴾. یعني هېڅوک د الله له اجازې پرته شفاعت نشي کولای. په دې مبارک آیت کې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشرکان او کفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارک آیت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاکمیت تثبیتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونکې زماني ته شاملیږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښکاره او د دنیا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شیانو پوهېدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم یوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شیان پیژندلی او کشفولی شي. په دې مبارکه جمله کې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نیمګړتیا او کمی ثابتیږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په ورکولو څه شیان ښکاره کوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (کایناتو) کې او هم د دوی په نفسونو کې وښیو، تردې پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتیا سره په حقه دی، آیا دا خبره کافي نه ده چې ستا رب پر هر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروریږي او دې حقیقي علم څښتن هېروي. بیا مبارک آیت د الله تعالی عظمت او د ملک پراخي بیانوي او فرمایي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د کرسی په تفسیرکې د علماو او مفسرینودوه مشهور قولونه دي: یو د سلف او د امت د متقدمینو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارک آیت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د کرسی په وجود معترف دي، خو وایي چې موږ د هغې په حقیقت نه پوهیږو، ځکه په هغې پوهېدنه او د هغې درک زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ایمان لرو چې د الله تعالی کرسی پر اسمانونو او ځمکې احاطه لري. دمفسرینو دویم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی کرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسیر کړې ده او هغه پر کایناتو د الله تعالی د بې ساري علم او حاکمیت نه کنایه ده. ځینې مفسرین له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت کوي، فرمایي: (د الله جَلَّ جَلَالُهُ د کرسی نه مطلب د هغه علم دی) چې په ټولو شیانو احاطه لري. [۱]

---

(۱) تفسیر الوسیط للسید طنطاوی، ج۱، ص۴۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کریم ویلي دي چې د الله ﷻ کرسۍ اسمانونه او ځمکه راګیروي، معنا یې دا ده چې د الله ﷻ کرسۍ د اسمانونو او ځمکې په پرتله لویه ده، لکه: له ابوذر غفاري رضي الله عنه څخه روایت شوی چې فرمایلي یې دي: له نبي کریم ﷺ څخه مې د کرسۍ په هکله پوښتنه وکړه. ویې فرمایل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسۍ په پرتله، په بیدیا کې د یوې لویدلې حلقې څخه زیات نه دي، بیا د الله ﷻ د عرش حیثیت د کرسۍ په پرتله داسې دی، لکه: په بیدیا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بیدیا په پرتله [۲].

اوس بشریت سره له ټولو علمي پرمختګونو یوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او یوازې څو نوري ثانیې له ځمکې څخه فاصله لري، رسیدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په ۹۳ ملیونه میله فاصلې او واټن سره یوازې اته(۸) نُوري دقیقې او څو ثانیې وخت نیسي. په داسې حال کې چې ستوري، افلاک او کهکشان چې د الهي کایناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په یوه ثانیه کې درې سوه زره کیلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفیات یوازې د دنیا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله ﷻ د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وویلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آیت د قادر الله ﷻ لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله ﷻ تر ارادې، تدبیر او ادارې لاندې دي چې ساتنه یې د الله ﷻ لپاره هیڅ ډول درووند والی، ستړیا او ستونزه نه رامنځته کوي او یوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاینات او نړۍ یې په خپل مشیت او قیومیت سره ساتلې ده.

دغه مبارک آیت په ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لویې او عظمت صفتونه یوازې د الله ﷻ لپاره ثابتوي او دا یو منطقي اوښایسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آیة الکرسي** کې بیان شوي او اسمانونه او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او څرګند دلیل دی چې پیداکوونکی، تدبیروونکی او ساتونکی یې باید هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لویې صفتونه د هغه ځانګړتیا وي. که څوک د داسې لویې دعوه وکړي الله تعالی یې هلاکوي، لکه: څرنګه چې فرعون یې هلاک او تباه کړ.

فعالیت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوښېرنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشافاتو بیا هم د الله تعالی ډېر لږ مخلوقات پېژندلي دي.

---

(۲) صحیح ابن حبان، ج۲، ص۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې لوست څخه لاندې ګټې تر لاسه کولای شو.

- ❖ آیت الکرسي د الهي کتاب تر ټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوی دی.
- ❖ آیت الکرسي ټوله بندګي او عبودیت الله تعالی لره ځانګړی کوي او حاکمیت یوازې د دالله ﷻ له شان سره مناسب ګڼي.
- ❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. په انسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل ځارونکی وګڼي.
- ❖ عظمت او لويي د الله تعالی ځانګړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لويي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.
- ❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کېدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شرلو او رټلو لامل ګرځي.

پوښتنې

١. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ.

﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

٢. د﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

٣. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

٥. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسیّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنۍ دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث یې استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالى: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۞ أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۞ أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځينو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوى، آسان شوى، ايل شوى.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخېدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شديد باد چې شګې او ډبرې چتوي.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دى چې ستاسو لپاره يې ځمکه ايل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونو کې او د الله ﷻ له روزۍ وخورئ اوبيرته مو د هغه حضورته ورتګ دى. آيا تاسې له دې نه ډاډه يئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دى تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزيږي.

ايا تاسې له دې څخه بې غمه يئ، هغه ذات چې په اسمان کې دى، پر تاسې تيږې اوروونکى طوفان والوزوي، بيا به تاسې ته څرګنده شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسير

د الله ﷻ د فضل او انعام يوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه يې هغوى ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدنې او حرکت لـه لارې، د آباديو او ودانيو او يا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې له حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. لـه همدې کبلـه الله تعالى پـه دغـه مبارک آيت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کېنئ د ځمکې پـه شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراک، پوښاک او نورو اړتياوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسئ. پـه هـره اندازه چې مسلمان لـه الهي نعمتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه د ګټې اخیستلو او له ځمکې ځخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په ځرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارك آیت ځیني علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړې دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده‌کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارك آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعنې رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه ځخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی ځکه همدا ځمکه چې موږ غوړیدلې او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په څېرده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضايي اکتشافات وايي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامي اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو ځخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترځ کې د ۱۶۶کیلومتر په تیزوالي ځرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزی د لمر په محور ځرخېږي، خو سره له دې ټولو حرکتونو او هیبتناکو خوزښتونو او لړزېدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کراری او پرېشانی احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درك او فهم ځخه عاجز یو، موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت ځخه شپه او ورځ پیدا کیږي، د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت ځخه د کال ځلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نوټول شیان به د یخنی له امله کنګل کېدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمی له امله سوځېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتيب که چېرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه واى او کال يوازې يو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسنی بڼه ناممکن و، خو د ځمکې د دريم حرکت او د لمر او لمريز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په څه نه پوهېږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځينې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه گرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې گټې مختلف اړخونه لري چې دا لوست يې د تفصيل جوگه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حيثه د هغې پرمخ ژوند تېرول... او د خاورينې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکيب له حيثه... او د جوې (فضايي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د دمحيطي هوا د دقيق ترکيب (٪۲۱ اکسيجن، ٪۷۸ نايتروجن، ٪۱ څو نورو عنصرونو) له حيثه... د دځمکې د حجم او له لمر او سپوږمۍ نه د هغې د واټن له حيثه... ځمکې ته د لمر د تودوخې درجې د رسيدو له حيثه... د ځمکې په ترکيب کې د اوبو او وچې د نسبت له حيثه... او ځمکې ته د سپوږمۍ د فاصلې او د سمندرونو د مد او جذر د توازن له حيثه... او په سلگونو نور داسې توافقات چې دا کره يې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زېرمو او پانگو څخه گټه ترلاسه کړي، خو دا هوسايي او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده به د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د يوې ټاکلې او معينې مودې لپاره وي چې د دې مودې له تېرېدو وروسته انسان اورمرو د خپل خالق او منعم په لوري راگرځي، (و اليه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښايي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بيا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې وربانديې په آرامۍ او ډاډينې ژوند تېروئ، آيا نه پوهېږئ کله چې دا د الله تعالی په مشيت ولړزيږي او تاسې په خپله خېټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهېږئ چې زما ويرول څرنگه وي!

بشر چې د دې ايل شوې خاورينې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې له زيرمو او خزانو څخه گټه اخلي، ښه پوهېږي چې کله د زلزلو، اورغورځيدنې، طوفانونو او نورو طبيعي پېښو په اثر ځمکه يوازې د يوې ثانيې اويا د محدودو دقيقو لپاره په خوزيدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شيان ړنگوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي له خاورو سره يوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، ځواک او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حيران پاتې کيږي. همدا وجه ده چې قرآن کريم هغه انسان ته، چې د ځمکې پرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروايي کوي، اخطار ورکوي چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ايمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب وړ ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

۱- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پيداکړي دي.

۲- که چېرې انسانان د الهی نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

۳- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او ښکاره نعمتونو په برسېره کولو کې وکاروي چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نيکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

۲. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعماليږي او په مبارک آيت کې د ځمکې لپاره يې استعمال څه مناسبت لري؟ توضيح يې کړئ.

۳. د ځمکې درې ګونې حرکات د هريوه د تيزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساينې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآني کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

۵. د دې الهي وينا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفيت لري؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آيت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- ابل شوي) د وصف پر عکس څرنګه ستايل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارکو آیتونود تفسیر په رڼا کې او د جغرافیې او بیالوژي د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

الله تعالی سره مینه د پیغمبرﷺ په پیروۍ کې ده

قال الله تعالی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ [آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

ای پیغمبره! خلکوته ووایه: که چېرې تاسې په رښتیا له الله ﷻ سره مینه لرئ، نو زما د پیروۍ لاره غوره کړئ، الله ﷻ به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونه به تاسو ته وبښي، هغه ډېر بښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ اطاعت وکړئ، بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسولﷺ له پیروۍ څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

د نازلېدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصري رحمه الله څخه روایت کړی، فرمايي: د پیغمبرﷺ په زمانه کې داسې خلک وو چې ویل به يې: ای محمده! په الله ﷻ سوګند دی چې موږ خپل پروردګار سره مینه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بن اسحاق له محمد بن جعفر بن الزبير څخه روایت کړی چې د نجران د نصاراوو استازیو وویل: موږ د الله ﷻ د دوستۍ په خاطر د عیسی بن مریم او د هغه د مور علیهما السلام تعظیم او عبادت کوو، نو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبرﷺ ته وویل، چې دوی ته ووایه: که چېرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لرئ او غواړئ چې الله ﷻ له تاسو سره مینه وکړي، نو زما پیروي وکړئ او د الله ﷻ سره شریک مه نیسئ. په دې ترتیب يې د دوی د دعوه چې د حضرت عیسی علیه السلام تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.[۱]

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج /۵ص۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

په دې دوه آيتونو کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺته امر کړی چې خلکوته له الله ﷻ سره د دوستۍ سمه او صحيحه لاره وښيي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې کوم خلک د الله ﷻ د دوستۍ او مينې دعوه کوي. بايد د دې لارې او کړنې په مطابقت عمل وکړي، ترڅو دوی الله ﷻ ته ګران شي او الله ﷻ له دوی سره مينه ولري.

امام ابن کثير د دې مبارک آيت په تفسير کې ويلي دي «دا مبارک آيت حکم کوي چې که هرڅوک د الله ﷻ د محبت او مينې دعوه کوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه کې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شريعت او نبوي دين د ټولو ويناوو او کړنو پيروي او اطاعت ونه کړي»[1] د الله ﷻ او د هغه د رسول د مينې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت کې د قبول وړ نه شي ګرځېدلی، لکه: څرنګه چې رسول اللهﷺ په صحيح حديث کې فرمايلي دي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] يعني که څوک داسې عمل ترسره کړي چې زما د امر (زما د دين) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دې هکله په يو عربي شعر کې ځومره ښايسته ويل شوي دي:

تَعصِي اِلإلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ هَذَا لَعَمْرِيْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ
لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتُهُ إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

يعني: د الله د محبت او مينې دعوه کوې، په داسې حال کې چې ته د هغه په معصيت او ګناه اخته يې ! قسم دی چې دا کار د عقل او قياس خلاف دی. که ستا دوستي رښتينې وای نو د هغه اطاعت به دې کولای، ځکه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت کوي.

أزهري د دې آيت په تفسير کې وايي: د الله ﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مينه د هغوی داوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مينه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او ښښنه ده.[3]

د الله ﷻ د مينې نښې

په دې مبارک آيت کې ليدل کيږي چې د الله ﷻ سره د بنده د مينې او محبت لومړنۍ نښه د الله د رسولﷺ پيروي او د هغه د امر منل دي چې د الله ﷻ د مينې او د ګناهونو د ښښنې

١- دابن کثير تفسير- ج٣/ص/٤٦.
٢-متفق عليه- البخاري – ٢٥٧١ المسلم- ٣٣٢٨
٣- د قرطبي تفسيرج- ٥ – ص – ٩٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامل گرځي. الله تعالی ډېر ښېونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پېغمبرﷺ د پيروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بيا هم الله تعالی پر خپل پيغمبرﷺ د امر په صيغه ټينګار کوي چې خلک د الله ﷻ او د هغه د درسولﷺ پيروی او د امرمنني ته وهخوي﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللهَ وَالرَّسُولَ ﴾، ترڅو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهيو کې د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ پيروي او اطاعت وکړي.که څوک د الله ﷻ د مينې او دوستی دعوه کوي او بيا د خدایﷻ د رسولﷺ پيروي نه کوي، په حقيقت کې هغه دروغجن دی. مفسرين وايي: د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ اطاعت يوازې يو اطاعت دی او هيڅکله جدايي نه مني. د پېغمبرﷺ پيروي د الله ﷻ پيروي ده، لکه: چې الله تعالی په بل آيت کې فرمايي: ﴿مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ﴾ [النساء: ۸۰] يعنې: څوک چې د الله د رسول محمدﷺ پيروي کوي، په حقيقت کې يې د الله ﷻ پيروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمايي: له الله تعالی سره د مينې نښه د قرآن سره مينه ده، د قرآن سره د مينې نښه د پيغمبرﷺ سره مينه ده، دپيغمبرﷺ سره د مينې نښه د هغه د طريقو او سنتوپيروي ده او د دپيغمبرﷺ د سنتوسره مينه د آخرت سره مينه ده...[۱]

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصو نه څرګندېږي د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مينه کول د ايمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کېږي، د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مينه د نيکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د الله ﷻ رضا د حاصلولو لپاره نيک، غوره او ورو اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آيت څخه په څرګنده ډول جوتېږي چې له الله ﷻ سره د مينې لرلو له شروطو څخه د پيغمبرﷺ متابعت او د هغه پيروي ده. د پيغمبرﷺ پيروي په دې کې ده چې مسلمان د هغهﷺ د سنتو او طريقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پيغمبرﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طريقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د الله ﷻ سره مينه او محبت ولري او الله ﷻ له ده سره مينه ولري، نو بايد د پيغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په يوه حديث شريف کې له رسولﷺ نه روايت دی چې فرمايي:

۱- تفسيرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»[۱] يعني پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونكو هدايت شويو راشدينو خلفاوو د سنت او طريقو متابعت وكړئ.

بايد و پوهيږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پيغمبر ﷺ د محبت دعوا يوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده، بلكې د ژوند په فردي او ټولنيزو چارو كې د پيغمبر ﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي كول دي.

د پيغمبر ﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پايلې

الله تعالى د دويم آيت پاى كې په ډېر تند خطاب سره په رسول الله ﷺ باندې د ايمان دسرغړوونكو او د هغه له اطاعت او پيروي څخه د مخ اړوونكو د پاى اوعاقبت په هكله داسې فرمايي:﴿ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ الله لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾ يعنې: كه چيرې هغوى مخ واړوي، نو الله تعالى كافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آيت په تفسير كې داسې فرمايي: د ﴿فإِن تَوَلَّوْاْ﴾ شرطيه جمله ده او د دې جملې موقعيت ته په كتو سره دهغې معنا داسې ده:كه چېرې هغوى د كفر په حالت كې سرغړونه وكړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ له پيروي نه اعراض وكړي ﴿فَإِنَّ الله لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾: نو الله كافران نه خوښوي، يعنې الله تعالى د هغوى له كړنو څخه ناراضه وي او هغوى ته ښېنه نه كوي.

دغو مباركو آيتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او كړنلاره بيان كړې ده چې پر هغو باندې دعمل كولو پايلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون د اجر او ثواب حاصلول د نيكو اعمالو د ترسره كولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالى د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذكر شويو آيتونو ځينې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖له الله تعالى سره مينه او محبت واجب او د ايمان له لوازمو او مقتضياتو څخه ګڼل كيږي. لكه: څرنګه چې د الله پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: "لا يؤمن أحدكم حتى يكون الله ورسوله

۱-الأوسط لإبن المنذر، حديث ۱۲۸، والسنة للمروزى ، حديث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوى ،حديث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

أحب إليه مما سواهما" یعني: هېڅ یو له تاسو نه مؤمن نه دی، ترڅو الله او پېغمبرﷺ یې له نورو ټولو نه ورته ګران نه وي.

❖ د الله ﷻ مینه د بنده لپاره هغه اصلي موخه اوهدف دی چې د علم او پوهې څښتنان په ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

❖ د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مینې او محبت ترلاسه کولو لاره د الله ﷻ په رسول حضرت محمدﷺ باندې ایمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شریعت منل او پیروي ده.

❖ د الله ﷻ او د هغه د رسول د مینې او محبت دعوه کول په داسې حال کې چې دعوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهیو څخه مخالفت او سرغړونه کوي، باطله ده او د دې دعوې څښتن به یقینا له زیان او تاوان سره مخ وي.

❖ د الله تعالی او د هغه د رسولﷺ د ریښتینې مینې او محبت غوره نمونه دا ده چې د اسلام سپیڅلي دین په کامله بڼه نافذ شي، یعني د قرآن او سنتو احکام او ارزښتونه د خلکو د ژوند په ټولو فردي او ټولنیزو اړخونوکې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

۱. دغه مبارک آیت د نصاراوو دعوه د حضرت عیسیؑ د تعظیم او لمانځنې په باره کې څرنګه رد کړې ده؟ واضح یې کړئ.

۲. ابن کثیر رحمه الله د دې آیت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فاتبعوني﴾ په تفسیر کې څه فرمایلي دي؟ په لنډه توګه یې شرحه کړئ.

۳. د الله ﷻ د مینې او محبت د دعوه تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

٤. ددې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼاکې د پېغمبرﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح یې کړئ.

٥. ددې لوست مبارک آیتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوع په رڼا کې د الله ﷻ سره د مینې او د پېغمبرﷺ د پیروۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی

قال الله تعالى: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: ګومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هر هغه څه چې پرته له الله تعالی یې عبادت او لمانځنه کیږي او حکم وتاکلی شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

ای پیغمبره! آیا تا هغو خلکو ته نه دي کتلي چې ګمان کوي چې موږ ایمان راوړی دی په هغه کتاب چې تاته راغلی دی او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوی غواړي چې خپلې چارې د فیصلې لپاره د طاغوت لوري ته یوسي. حال دا دی چې هغوی ته له طاغوت نه د منکریدو حکم شوی ؤ، شیطان غواړي چې هغو ګمراه کړي او د سمې لارې نه یې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوی ته وویل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ﷺ ته راشئ، نو ته وینې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازلیدلو سبب

مفسرینو ددې مبارك آیت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روایتونه نقل کړي چې یو سبب یې دا دی: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت کړی د بشر په نامه یو تن منافق له یوه یهودي سره دعوه درلوده. یهودي وغوښتل چې پیغمبر ﷺ ته د فیصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټینګار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د یهودیانو مشر ؤ، د پریکړې لپاره ولاړشي. په پایله کې د الله پیغمبر ﷺ ته ورغلل او د الله پیغمبر ﷺ د جنجالي قضیې له اوریدلو وروسته د یهودی په ګټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله د پیغمبرﷺ پرېکړه ونه منله او له یهودي سره د حضرت عمرؓ حضور ته ولاړل، ترڅو هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطابؓ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطابؓ کور ته ننووت، خپله توره یې راواخیسته راووت او د منافق سر یې غوڅ او اعلان یې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د الله ﷻ او د هغه د پیغمبرﷺ په حکم او فیصله نه راضي کېږي. دا مبارک آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبرﷺ حضرت عمر بن الخطابؓ ته «فاروق» یعني د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارک آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولي په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.[1]

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر د قاعدې پر بنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعني د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کې د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا چې په الله او پیغمبرﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوه کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسولﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضي کېږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه یې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارک آیت کې د منافقانو له نښو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو یې مؤمنان وپېژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبرﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د الله ﷻ او رسولﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودي ته ولاړشي، بلکې د الله د رسول حکمیت یې غوره وباله؟ زده کوونکي دې د خپل شاغلي ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او خېړنه وکړي.

۱- تفسیر ابن کثیر ج ۱۳۸/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعنې: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پېښه شي، نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبر ﷺ اطاعت او د امر منښه واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوه کوي باید په خپلو ټولو چاروکې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې دا چې د الله د حکم او د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله ﷻ د رسول ﷺ په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کښینږدي، د ایمان په دعوه کې ریښتنی نه دی، لکه: چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمايي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعنې: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هېڅکله مؤمنان کېدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حَکم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پر هغې باندې په خپلو زړونوکې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سر تر پایه يې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارك آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. دا حکم ټولو قضیو او شخړو ته که وړې وي او که غټې شاملیږي او هېڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستني دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوك چې له اسلام څخه پرته بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دين قبلوي هېڅکله به ورځخه ونه منل شي، لکه: څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دين همدا اسلام دى.

په بل آيت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

يعنې: له اسلام پرته چې هر څوك کوم بل دين غوره کړي هيڅکله به ورځخه قبول نه شي او په آخرت کې به هغه ناکام او زيانمن وي.

اسلام داسې دين دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري. بايد په بشپړه او کامله توګه عملي شي، ټولې لارښوونې او احکام يې ومنل شي، په ټولنه کې تطبيق او مثبتې او ګټورې پايلې يې معلومې شي. هېڅوك حق نه لري چې اسلام تجزيه کړي يا په بله وينا يو حکم يې ومني او بل يې پرېږدي. الله تعالى فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] يعنې اى مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام کې ننو ځئ او په بل آيت کې الله تعالى د هغو کسانو مذمت او بدي بيانوي څوك چې ځينې احکام قبلوي او د ځينو نورو له منلو نه سرغړونه کوي، داسې فرمايي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] يعنې: آيا تاسې ځينې کتاب منئ او له ځينې نورو څخه بيا انکار کوئ ؟ نو د هغو خلکو جزا چې دا رنګه کارونه کوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنياوي ژوند کې به له رسوايۍ سره مخ وي او د قيامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپيڅلي دين د احکامو تجزيه او د هغه د ارزښتونو او تعليماتو نيمګړى تطبيق په فردي او ټولنيز ژوند کې مطلوبې او ټول اړخيزې پايلې نه ورکوي او د اسلام د کامل، شامل او هر اړخيزه دين له طبيعت سره په تضاد کې دی، ځکه اسلامي احکام او ارزښتونه د يو ماشين او يا لويې کارخانې د پرزو په څېر يو تربله تړاو لري. که چېرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه کار وکړي او د بشر د دنيوي او اخروي نيکمرغيو مطلوبه نتايج ورځخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام د ژوند په ټولو اړخونو، لکه: د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضا، سياست، اقتصاد او نورو برخو کې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځينې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖حکمیت او فیصله د الله ﷻ له کتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

❖مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې تر هر نوم او نښان لاندې وي، تسلیم نشي او هغه رد کړي.

❖پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله ﷻ کتاب او د رسول ﷺ سنتو ته مراجعه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ له حکم څخه د زړه له کومي رضایت څرګند کړي.

❖اسلام هر اړخیز دین دی، تجزیه نه مني. د اسلام احکام اوقوانین باید په هر اړخیزه توګه د مسلمانانو په فردي او ټولنیز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پایلې چې الله تعالی یې د بشریت د اصلاح او نیکمرغۍ لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖د اسلام د ځینو احکامو منل او د ځینو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه د مسلمانانو لومړني خلیفه د لمانځه او زکات ترمنځ د توپیر کوونکو پر ضد د جنګ اعلان وکړ چې د ردت د جنګونو په نامه یادیږي.

پوښتنې

١. د«طاغوت» معنا او مفهوم بیان کړئ.

٢. ولې هغه یهودي ونه غوښتل د فیصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د یهودیانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

٣. د الله ﷻ او د الله د پیغمبر ﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ویل کېږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آیتونو د منافقانو یو اساسي او بنسټیز صفت بیان کړی، دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح یې کړئ.

٥. څوک چې یوازې د الله ﷻ حکم قبول کړي او د پیغمبر ﷺ په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځینو احکامو عمل وکړي او ځینې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن اونبوي احاديثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزيې د منفي نتـايجو پـه هکلـه يـوه مقالـه وليکئ چې له شلوکرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

لمونځ تل پاتې اونه شليدونکې فريضه ده

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۝ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۝ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۝ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځينو كلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ: كله چې مو سفر وكړ.

جُنَاحٌ: گناه، وبال

أَن يَفْتِنَكُمُ: كه چېرې تاسوته ضرر او آزار ورسوي.

كِتَابًا مَوْقُوتًا: د وخت په پابندۍ فرض شوی دی.

وَلَا تَهِنُوا: سستي او اتنبلي مه كوئ.

يَأْلَمُونَ: دردمن كيږي، غم وررسيږي (كړاو گالي)

ژباړه

او كله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باك نشته كه په لمانځه كې لنډوالی وكړئ(په تېره بيا) كله چې له تاسې سره دا ډار وي چې كافران به مو وځوروي، بې له شكه چې كافران ستاسې ښكاره دښمنان دي.

او ای پيغمبره! كله چې ته د مسلمانانو په منځ كې يې او (د جنگ په حالت كې) له هغو سره په لمانځه ولاړ يې نو (په كار ده چې) له هغو څخه يوه ډله دې له تاسره ودرېږي او وسله دې په لاس كې واخلي، بيا چې كله هغوی سجده وكړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دی کړی اوله تاسره دې لمونځ وکړي او هغه دې هم تيار او په وسله سنباله اوسي، ځکه کافران د دې (څارنه کوي) چې که تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوی به پرتاسې يو نا څاپي يرغل وکړي. البته که وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې ايښودلو کې څه باک نشته، خو بيا هم څارنه وکړئ، بې له شکه الله ﷻ کافرانو ته رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

بيا کله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت کې الله ﷻ يادوئ. او کله چې ډاډه شئ، نو عادي لمونځ اداء کړئ، بې شکه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاکلو وختونو کې فرض کړای شوی دی.

د ښمن د دلو په تعقيبولو کې سستي مه کوئ، که تاسو کړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوی هم کړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حکمت خاوند دی.

تفسير

په اسلام کې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنا دی اوپه شريعت کې د الله تعالی په دربار کې هغه ځانګړی عبادت دی چې په قيام، رکوع، سجده او مخصوصو دعاګانومشتمل دی. لمونځ د اسلام دويم رکن دی. الله تعالی په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ٣] د لمونځ ادا کول وروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلی دی او د هغوی مدحه او ستاينه يې کړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيکې له الله تعالی سره په ورځ کې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث کې د لمانځه د اداکولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت کوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هېڅکله هم ترک نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتی د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداکولو ټينګار کړی دی او د وېرې د لمانځه د اداکولو طريقه يې بيان کړې ده، ځکه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناکې وسلې په څېر دی، ځکه به د پېغمبرﷺ ملګري او ريښتني مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعيت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضيت او نور احکام بيان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پېژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخيستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زيار او جديت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آيتونو څخه را ايستلي هغه دا دي.

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارك آيت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعيت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کميت او عدد کې دی، يعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کيږي، توپير نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامی په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې ويناوې لري، د حنفي مذهب مطابق ادا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوې دی.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رايې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نيکو مقصدونو او د صله رحمی او خپلولی پاللو په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر، لکه: تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصيت او ګناه په سفر، لکه: بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسيدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زياتو اوسيدلو نيت اقامت ګڼل کيږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارك آيت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضيت په بلاغي او بياني ډېرو تاکيداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فريضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې بايد د اقامت، سفر، امن، خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آيتونوکې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښايي د خپلو دښمنانو په وړاندې سستی او بيوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان يې تل د زيان او له منځه وړلو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه: څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کيږي، دښمنان يې هم د دې رنځونو او دردونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخه خلاصون نه لري، بلکې د مومنانو په څېر دوی هم له زیاتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کېږي، خو د دې کړاوونو په وړاندې مومنان د الله ﷻ رضا، د دین لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال کې چې دښمنان یې پرته له دې چې د نفس او شیطاني غوښتنې یې تر سره شي او د آخرت له زیان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د وېرې(خوف) لمونځ او د ادا کولو کیفیت یې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د وېرې د لمانځه مشروعیت او کیفیت په داسې توګه بیان شوی دی چې هر کله مسلمانان د جنګ یا خطر په حالت کې وي، نو الله تعالی خپل پیغمبر ته امر کړی چې صحابه په دوو ډلو وویشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پیغمبرﷺ سره د جماعت لمونځ پیل او دویمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وکړي. کله چې یو رکعت لمونځ ادا شو، لمونځ کوونکې ډله به د ساتونکې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونکې ډله به د الله په پیغمبر(د جماعت کوونکو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودرېږي او دویم رکعت به ادا کړي د امام له سلام ګرځولو څخه وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې یو رکعت به د لاحق په توګه ادا کړي بیا دویمه ډله به راوګرځي او پاتې یو رکعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا کړي او د تشهد او درود له ویلو څخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذکر شوې طریقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپیر سره د وېرې د لمانځه ترتیب بیان کړی دی چې تفصیل یې د فقهې په کتابونو کې ذکر شوی.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د وېرې د لمانځه د ادا کولو طریقه د ځینو نورو مذهبونو له نظره وڅېړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارک آیتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځینې یې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا کولو امر کړی آن تردې چې که هغوی له دښمن سره د جګړې د تیارۍ په حالت کې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖لمونځ د بنده او الله جَلَّ جَلَالُهُ ترمنځ اړیکه ده. له همدې امله اسلام خپل پیروان د جنګ په میدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي، ځکه هرکله چې د مجاهد او الله جَلَّ جَلَالُهُ ترمنځ رابطه او اړیکې ټینګې شي، الله جَلَّ جَلَالُهُ له هغه سره مرسته کوي او برى ورښني.

❖په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دین د بنده او پروردګار ترمنځ د اړیکو په ساتلو امر کړى، په عین حال کې یې د خوف د لمانځه پر مهال په ځارنه، هر ډول وسله اخیستنه، پاملرنه، احتیاط او چمتو والي هم ټینګار کړى دى.

❖اسلام خپل پیروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوى د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنیا کې به کامیابي، برلاسي او نیکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.

❖لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپیځلتیا، نظم، وخت پیژندنې، پابندۍ او جدیت مظهر دى.

پوښتنې

۱. د لاندینیو کلمو معناوې واضحې کړئ:

(إِذَا ضَرَبْتُمْ- أَن يَفْتِنَكُمُ- كِتَابًا مَوْقُوتًا- وَلَا تَهِنُوا- يَأْلَمُونَ)

۲. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو د مذهب له نظره څومره ده؟

۳. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دین له نظره څه شى دى؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د وېرې د لمانځه په ادا کولو مکلفیږي؟

۵. د وېرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شریعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او احادیثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځینو کلمو معناوي

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا:	په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.
بِغَيْرِ حَقٍّ:	په ناحقه، په ناروا.
صَوَامِعُ:	د صومعه جمع ده، د راهبانو ځانګړي عبادت ځایونه.
بِيَعٌ:	د بیعه جمع- د نصاراوو کلیساوې.
صَلَوَاتٌ:	د یهودیانو عبادت ځایونه.
مَسَاجِدُ:	د مسلمانانو عبادت ځایونه.
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ:	برلاسی او غالب دی.
إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ:	که چېرې دوی بریالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانوته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېري او جګړه لاس پورې کېږي) ځکه، هغوی مظلومان دي او الله جل جلاله په یقیني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.

دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وایستل شول، یوازې په دې جرم چې هغوی وایي زموږ رب الله جل جلاله دی. که الله جل جلاله خلک یو دبل په واسطه دفع نه کړي او مخه یې ونه نیسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عیسویانو کلیساګانې او د یهودیانو د عبادت ځایونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله جل جلاله نوم ډېر زیات اخیستل کېږي، دا ټول به نړول شوي وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله جل جلاله به هرومرو د هغو کسانو ملا تړي وي ځوك چې د هغه د دین ملا تړي وي، الله جل جلاله ډېر زورور او بر لاسی دی.

دا هغه کسان دي چې که موږ دوی ته په ځمکه کې وس او واك ورکړو، نو لمونځ به قایم کړي، زکات به ورکړي، په ښو چارو به امر وکړي او د بدیو مخه به نیسي او د ټولو چارو پای د الله جل جلاله په لاس کې دی

تفسیر

په اسلام کې د جهاد مشروعیت

مفسرینو ویلي دي ذکر شوي آیتونه هغه لومړني آیتونه دي چې د جهاد د مشروعیت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې د اسلام پیغمبر ﷺ په مکه کې و، مشرکانو د مسلمانانو کوچنۍ ډله ډېره ځوروله، د پیغمبر ﷺ یاران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلومیت به یې د الله جل جلاله رسول ته وړاندې کاوه، خو پیغمبر ﷺ به دوی ته ویل: د صبر او زغم څخه کار واخلئ، ځکه چې زه په جنګ نه یم مامور شوی، تر دې چې پیغمبر ﷺ هجرت وکړ او دغه آیت نازل شو.

په دې مبارك آیت کې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوی مظلومیت بیان شوی، نوځکه الله جل جلاله دوی ته امر وکړ چې د خپلې عقیدې، ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وکړي، نو الله جل جلاله جهاد په خپل مناسب وخت کې فرض کړ. که چېرې مؤمنان په مکه مکرمه کې په جنګ مأمور شوي وای او دا هغه وخت و چې مشرکان له ډېرښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد یو ستونزمن کار و. کله چې مسلمانان په مدینه منوره کې ځای پر ځای شول او یو مرکز یې جوړ کړ، نو الله تعالی د جهاد حکم نازل کړ. مومنانو ته یې اجازه ورکړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وکړي او دوی ته یې د بریالیتوب او برلاسی وعده هم ورکړه.

د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیول

بیا الله جل جلاله مؤمنان جهاد ته ترغیب او وهڅول او دا یې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طریقه ده چې د نړۍ نظام اومصلحت یې غوښتنه کوي، ځکه که چېرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرۍ څخه لنډ نشي، د ځمکې پر مخ فساد خپرېږي. نو که مؤمنان د مشرکانود ظلم او تېرۍ په وړاندې جهاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونه کړي مشرکان نورهم سرکشۍ او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خير او ښيګڼې ځايونه نړوي، نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړيوال نظام د ورانيدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نيسي.

په ذکر شوي مبارک آيت کې د جهاد مشروعيت د ټولو انسانانو او ټولو اديانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو اديانو د عبادت ځايونه د مسلمانانو په عبادت ځايونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې يوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو اديانو د معنوي او ديني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شويو مبارکو آيتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بيان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ريښتيني بندګان هغه څوک دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تيري په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تيري پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آيت او د قرآن عظيم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پر اساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې، لکه: د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تيري او زياتي مخنيوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفيق پر يوې ځمکې حاکم او برلاسيتوب پرې حاصل کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبيقولو مسؤوليت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خير او کاميابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آيتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤوليتونو ته متوجه کوي او فرمايي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دين مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقيدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجو او مسکينانوته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلک نيکيو او ښيګڼوته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه يې ژغوري، د ټولو ستنېدنه او رجوع يوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې ورتيا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کیږي:

❖ د جنګ او جهاد مشروعیت د اللهس د دین د سرلوړی لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله ﷻ عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تېري ښکار ونه ګرځي.

❖ الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې ربښتینو مؤمنانو ته د کامیابی او برلاسی وعده ورکړې ده.

❖ الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامی وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.

❖ جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.

❖ د اسلامي حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې؛ د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ.

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا – صَوَامِعُ – بِيَعٌ– صَلَوَاتٌ– مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

۲. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

۳. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادی د دفاع لپاره د جهاد ارزښت څه دی؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونو سره یې استدلال وکړئ.

٥. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په اصلاح کې د امر بالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

روژه او گټې يې

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳-۱۸۶]

د ځينو کلمو معناوې

كُتِبَ: حکم وشو، فرض کړی شوه.

الصِّيَامُ: روژه.

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ: ټاکلې ورځې.

الْيُسْرَ: آسانتيا.

الْعُسْرَ: سختي.

أُجِيبُ: قبلوم.

يَرْشُدُونَ: سمه لاره ومومي.

ژباړه

ای مؤمنانو! پرتاسې روژه فرض کړای شوې، لکه: چې له تاسې نه د مخکې پېغمبرانو پر پيروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهيزګارۍ صفت پيدا شي.

د څو ټاکلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوك ناروغ وي يا مسافر وي، نو په نورو ورځوکې دې هماغومره شمېر پوره کړي او کوم خلك چې په تکليف سره د روژې نيولو وس لري(او ويې نه نيسي) ، نو هغوی دې فديه ورکړي، د يوې روژې فديه يو مسکين ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه وخته خواړه ورکول دي. څوک چې په خپله خوښه څه زياته نيکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسې پوهيږئ ، نو ستاسې لپاره ښه همدا ده چې روژه ونيسئ.

رمضان هغه مياشت ده چې په هغې کې قرآن نازل کړای شو چې د انسانانو لپاره له سره ترپايه هدايت دی او داسې څرګندې لارښوونې پکې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل يو له بله په ډاګه بېلوونکې دي. له دې کبله څوک چې دا مياشت وموومي پرهغه لازمه ده چې دا ټوله مياشت روژه ونيسي او که څوک ناروغ يا مسافر وي، نوهغه دې په نورو ورځو کې د روژو شمېر پوره کړي. الله ﷻ پرتاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانـدې نه غواړي. له دې امله تاسې ته دا طريقه ښودله کېږي چې تاسې د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدايت سره يې چې تاسې سر لوړي کړي يئ په هغه سره د الله ﷻ لويي وستايئ او شکر کوونکي اوسئ.

کله چې زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی ته ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم. بلونکی چې کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب يې ورکوم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي او پر ما ايمان راوړي. ته دا خبره هغوی ته واوروه. کېدای شي چې هغوی سمه لاره وموومي.

تفسير

د روژې فرضيت

روژه د شرعې په اصطلاح کې له ځانګړو شيانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړې طريقې او صفاتو امساک او ځان ساتنې ته روژه ويل کيږي.

روژې د يوه عبادتي رکن او د نفس د تزکيې لپاره د تربيتي طريقې په توګه په ټولو پخوانيو الهي اديانو کې په مختلفوکيفيتونو شتون درلود، مثلا کله په مطلقه توګه له خوراک څخه د ډېرې کولو په ښه او يا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورنې په توګه، لکه: د نصاراوو روژه يا په نورو ښو چې په تفصيل يې موږ نه پوهيږو. ځکه په صحيحو نصوصو کې د تېر شويو امتونو د روژو په اړه تفصيلات نه دي بيان شوي. د شرايطو او آدابو په رعايت د رمضان د مياشتې روژه نيول د اسلام په مقدس دين کې له هر حيثه د روژې تر ټولو کامل شکل دی چې الله تعالى پرې د وروستي پيغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالى موږ ته په پخوانيو اديانو او امتونو کې د روژې له شتون او فرضيت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پيغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دې الهي حکم په ادا کولوکې په قوي عزم او ارادې عمل وکړي او د خدایﷻ څخه د وېرې او تقوی په غوره کولو سره عالي درجې او د الله ﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احکامو په څېر په تدريج فرض شوي ده. د اسلام ګران پېغمبرﷺ په پيل کې مسلمانانو ته لاربښوونه وکړه، ترڅو په هره مياشت کې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم کال د روژې د فرضيت په هکله ذکر شوي مبارک آيتونه نازل شول، خو په هغو کسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت پکې وشو او دوی کولای شول د هرې روژې پر ځای يو فقير ته خواړه ورکړي. بيا د روژې نيولو قطعي حکم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مبارکې مياشتې روژه ونيسي، خو په دين کې د آسانی پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شېدې ورکوونکو ښځو او نورو عذر لرونکو ته د روژې نه نيولو اجازه ورکړې چې په نورو ورځو کې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن مُحَمَّداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[۱].

ژباړه: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي ورکول چې له اللهﷻ پرته بل هېڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زکات ورکول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مبارکو آيتونو کې د قرآن کريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاک د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانی په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې تفصيلي احکام يې د فقهي په کتابونو کې بيان شوي دي. په دې مبارکو آيتونو کې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مکلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سترګې پټول د دنيا او آخرت د زيان او تباهی موجب ګرځي.

لکه: څرنګه چې په يوه حديث شريف کې د ابوهريرهؓ په روايت نبي کريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[۲]. يعني: څوک چې له رخصت يا ناروغی پرته د رمضان يوه روژه وخوري، که ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حکمونو کې آسانتيا

په مبارک آيت کې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاک پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل درباندې نه غواړي.

۱- صحيح البخارى،كتاب الإيمان ، حديث ۸

۲- صحيح ابن خزيمه، كتاب الصيام، حديث۱۸۵٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آیتونو کې مهربان خدایﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتیا راوستې، ناروغ او مسافر ته یې اجازه ورکړې چې د ناروغۍ او د سفر د سختیو له امله روژه وخوري او وروسته یې قضايي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته یې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نیولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فدیه (یو فقیر ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفینو ته په کې آسانتیا راغلې وي په شریعت کې د رخصت په نامه یادیږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفیف اړتیا په کې نه وي د عزیمت په نامه یادیږي. باید وپوهیږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزیمت دواړه د شارع یعني الله پاک له لوري دي. له رخصت څخه ګټه اخیستل په عزیمت باندې د عمل کولو په څېر یو شرعي کار دی او کوونکی یې د اجر وړ دی. پیغمبر علیه السلام په هغه حدیث کې چې عبدالله بن عمرؓ روایت کړی په شرعي مسایلو کې له رخصت څخه د ګټې اخیستلو په اړه فرمايي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاک د خپل رخصت څخه ګټه اخیستل داسې خوښوي، لکه: په خپل عزیمت باندې یې چې عمل کول خوښیږي.

د شرعي رخصتونو احکام، قرآنکریم او نبوي سنتو بیان کړي چې شرطونه او اړوند مسایل یې د فقهې په کتابونو کې په تفصیل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شریعت په اعتدال او آسانتیا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دین دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبیعت، فطرت یا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي یا انسان په سختۍ کې واچوي، لکه: چې الله پاک د طهارت او پاکۍ د احکامو په ترڅ کې فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاک نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاک په دین کې پر تاسو هیڅ سختي نه ده ایښې.

په فقه کې یوه قاعده شته چې وايي: «المشقة تجلب التيسير» یعني سختي آسانتیا راولي. معنا یې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبیقولو کې سختي وي ، نو همدا

۱- مسند امام احمد ابن حنبل، حدیث ۵۷۰۳، صحیح ابن حبان، حدیث ۳۵۵و ۲۷۸۷، مصنف ابن أبي شيبة ، حدیث ۲۵۹۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سختي له ځان سره رخصت او اسانتيا راولي[١]. د روژې په مبارکه مياشت کې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هر يو د دې قاعدې غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکر شويو آيتونو تر څنګ دا آيت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دې فقهي قاعدې بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول اللهﷺ په خپل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه دين په توګه راپيژندلی او فرمايي: «الدين يسر»[٢] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالكﷺ روايت کړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[٣] ژباړه: آسانتيا وکړئ او سختي مه کوئ، خلکو ته د دين په کارونو کې زيرى ورکړئ او هغوی له دين څخه مه زړه تورني کوئ. په بل روايت کې راغلي چې پيغمبرﷺ دا حديث درې ځله تکرار کړ. د دې حديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختۍ او غُلو نه کولو، خلکو سره په نيکه معامله او ديني کارونو کې په زيري ورکولو او د هغو کارونو او ويناوو څخه په ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[٤].

د رسول اللهﷺ له سيرت څخه هم ښکاري چې هغه مبارک به په کارونو کې اسانتيا ته ترجيح ورکوله. په متفق عليه حديث کې ام المومنين عايشه رضي الله عنها د رسول اللهﷺ د خوی په اړه داسې روايت کوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» ژباړه: هيڅکله رسول اللهﷺ ته په دوو کارونو کې اختيار نه دی ورکړل شوی مګر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې ګناه پکې نه وه، که ګناه به پکې وه، نو د هر چا نه به يې زيات ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حديثونو څخه چې په تفسير کې ذکر شول، دا ښکاري چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نورو ځانګړتياوو تر څنګ دا ځانګړتيا د دې لامل شوي چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړيږي او د قيامت تر ورځې په هر وخت او هر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د اللهﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی رښتينو او مؤمنو روژه لرونکو ته چې د روژې له نيکمرغی څخه برخمن شوي او د اللهﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخه يې ډډه کړې ده، زيری ورکوي چې که

١- حاشيهء رد المحتار ج١/ ص ٢٠٤ وص ٢٠٥،وج٣/٢١٣،الأشباه والنظائر للحنفي ج٩٦/١.
٢- صحيح البخارى حديث ٣٩، وصحيح ابن حبان ، حديث٣٥٢.
٣- صحيح البخاري، کتاب العلم، حديث ٦٩، صحيح مسلم ، حديث ٣٣٥١، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سكنوا) لفظ راغلی دی.
٤- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ٢٤٨٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی الله جَلَّ جَلالُهُ ته رجوع وکړي او خپلې اړتیاوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله جَلَّ جَلالُهُ دوی ته نژدې دی او د دوی هېڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي، لکه: څرنګه چې الله جَلَّ جَلالُهُ فرمایلي دي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

په دې مبارک آیت کې الله تعالی خپل پیغمبر ته خطاب کړی چې هر کله مؤمنان زما د لرېوالي او نژدېوالي په هکله له تا څخه پوښتنه کوي، نو زه دوی ته نژدې یم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاک نفس څخه صادره شي.

د تفسیر ځینو علماوو ویلي دي: په مبارک آیت کې د قرآن کریم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووایه ای محمده!) کلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب کې ساقطه شوې ده او الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته د (قل) په ټکي سره له امر کولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (زه نژدې یم) په جملې سره ځواب ویلی، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالی وښیي چې د مؤمن بنده د دعا او الله جَلَّ جَلالُهُ ترمنځ هېڅ واسطه او پرده نشته[1].

په پورتني آیت کې بندګانو ته د الله نژدېوالی د مکاني نژدېوالي په معنا نه دی، ځکه بندګانو ته د الله پاک مکاني نژدېوالی محال دی. بندګانو ته د الله پاک نژدېوالی په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دی، لکه: چې الله پاک په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ١٦] **ژباړه:** موږ انسان پیدا کړی دی او آن د هغه په زړه کې راپیدا کېدونکو وسوسو باندې پوهېږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زیات هغه ته نژدې یو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په کړو او وینا باندې د الله پاک بشپړ علم ښیي، په دې معنا چې د انسان هېڅ کار او وینا له الله جَلَّ جَلالُهُ څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبلیدل

د دې لوست وروستی آیت چې غواړو تفسیر یې کړو دا دی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بیضاوي له مخکینیو آیتونو سره چې د روژې په اړه دي، د دې آیت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخکینیو آیتونو کې الله پاک مومنانو ته د رمضان د بشپړې میاشتې په روژې نیولو، د الله پاک د شکر په ویستلو او د هغه پر لویوالي د اقرار کولو امر

١- التفسیرالوسیط للطنطاوي، تفسیر آیت١٨٦ سوره‌ء البقرة.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی و، په دې آيت کې يې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اوري او دعاګانې يې قبلوي[١].

د روژې د آيتونو په منځ کې د دعا د آيت راتللو دليل امام ابن کثير داسې راښيي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[٢].

د روژې په جريان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژې د دعا قبليدو په اړه له خوږ پيغمبرﷺ څخه زيات احاديث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت کوي: سمعت رسول اللهﷺ يقول: «للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فكان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهله وولده ودعا»[٣]. **ژباړه:** له رسول اللهﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمرؓ به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنيان رابوځای کړل او په ګډه به يې دعا کوله. په يو بل حديث کې له رسول اللهﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»[٤]. **ژباړه:** د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه رديږي.

په بل حديث کې پيغمبرﷺ فرمايي: «ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتى يفطر، ودعوة المظلوم...»[٥]. **ژباړه:** د درې کسانو دعا نه رديږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي بايد د روژې د مياشتې له برکتونو څخه په ګټې اخيستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زيار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتيايي ګټو په هکله خپل نظريات وړاندې کړي.

١- حاشية شيخ زاده على تفسير البيضاوي، ج١/٤٩٥.
٢- تفسير ابن كثير، ج٢/ ص ١٩٣.
٣- مسند أبو داؤود الطيالسي،حديث ٢٢٦٢.
٤- سنن ابن ماجه ، كتاب الصوم، حديث ١٧٥٣. والمستدرك للحاكم ج١/ ص ٤٢٢.
٥- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج٢/ ص ٤٤٥،سنن الترمذي ، كتاب الدعوات ،حديث٣٥٩٨، سنن النسائي،حديث ١٧٥٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

امام فخرالدین رازي رحمه الله ﷻ د رمضان د مبارکې میاشتې په هکله د الله ﷻ د فضل او رحمت دلایل په لاندې توګه بیان کړي دي:

❖ دا فریضه یوازې د اسلام د پیغمبر ﷺ د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانیو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عمومیت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

❖ د روژې فریضه د تقوی د حاصلیدلو لامل ده. که دا فریضه نه وای ، نو د تقوی د لوی فضیلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لویه فریضه په ټاکلو او معلومو ورځو پورې محدوده کړې ده، که دا فریضه د تل او یا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره به ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې میاشت له ټولو میاشتو نه غوره ګرځولې ده اوپه دې میاشت کې یې قرآن کریم نازل کړ.

❖ الله تعالی د مسافرو او ناروغانو لپاره د روژې نیولو تکلیف او ستونزه لرې کړې ده او د دوی لپاره یې د روژې نیول د راحت او هوساینې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبارکې میاشتې د مرتبې او فرضیت په هکله د لوست په رڼا کې معلومات ورکړئ.

۲. د اسلام په مقدس دین او نورو امتونو کې د روژې توپیر په لنډ ه توګه شرحه کړئ.

۳. د رمضان د میاشتې د روژې د نه نیولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟

٤. کوم کسان چې د رمضان د میاشتې روژه په شرعی عذرونو خوري، باید څه وکړي؟

٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پرېږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبیږي؟

٦. د لوست وروستی آیت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.

۷. د رمضان د میاشتې په روژه کې د مؤمنانو لپاره د الله ﷻ د فضل او رحمت نښې او دلایل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنیزو او فردي اغېزو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی

قــال الله تعــالى: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۞ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۞ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۞ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۞ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ٢٦-٣٠]

د ځينو کلمو معناوي

بَوَّأْنَا: وموټاکه، چمتو مو کړ.

وَأَذِّن: اواعلان وکړه.

رِجَالاً: پیاده- پلي.

ضَامِرٍ: د سفر او لوړې له امله ډنګر او ضعیف.

فَجٍّ عَمِيقٍ: لرې او ژورې لارې، ګوښې او اړخونه.

لْيَقْضُواْ: پاک کړي، لرې کړي.

تَفَثَهُمْ: خپله ناپاکي او خیرې.

الْعَتِيقِ: پخوانی، د زورورو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومي اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخو هغه ګټې ووينې چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارويو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالى دوى ته ورکړي دي، په خپله يې هم وخوري او تنګ لاسو محتاجانو ته يې هم ورکړي.
بيا دې خپل خيرې اوګردونه ليرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغوني څونې طواف دې وکړي.
خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړاى شويو حرمتونو درناوى وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول، پرته له هغو شيانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پليتى نه ځان وساتئ او له دروغو ويناوو څخه ډډه وکړئ.
تفسير
د کعبې شريفې د جوړښت اساس او مقصد
مبارک آيتونه بيانوي چې کعبه شريفه د توحيد پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړښت مقصد د يو الله ﷻ عبادت او بندګي ده. الله پاک له لومړى شيبې څخه خپل خليل ابراهيم عليه السلام ته د کعبې د جوړولو ځاى معلوم کړ او ده ته يې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحيد او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او ګمراهى له شکوکو او له ظاهري او معنوي پليتيو څخه پاکه کړي، لکه: څرنګه چې يې فرمايلي دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾
بيا الله تعالى خپل نبي حضرت ابراهيم عليه السلام ته امر وکړ چې د کعبې د ودانى له جوړولو څخه وروسته د الله ﷻ بندګانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شريفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوى ووينې چې د الله ﷻ مومن بندګان د ځمکې له هرې ګوښې او کنارې څخه پلي او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسايلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زيارت په نيت ډله ډله راځي او تر قيامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.
ابن کثير په خپل تفسير کې ليکلي دي: کله چې ابراهيم عليه السلام کعبه شريفه جوړه کړه، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بيت الله شريف د حج لپاره راوغواړي. ابراهيم عليه السلام ووېل: اى زما پالونکيه: زه څرنګه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونو ته ونه رسيږي؟ نو ورته ووېل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته پرېږده. ابراهیم عليه السلام اعلان وکړ، خلکك يې د بيت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالى د ابراهيم عليه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سیمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (لبيک اللهم لبيک) غږ پورته کړ چې د الله جل جلاله د دې وعدې مطابق د میلیونو انسانانو زړونه، د نړۍ په ګوټ، ګوټ کې د کعبې شریفې په لوري هوسېږي او د هغې په لیدو او طواف روښانه کېږي او دا خوځښت به تر قیامته پورې جاري وي.

حج د خیر، برکت او ګټې موسم

پورتني آيتونه د حج او اړوندو شعايرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دين له مهمو شعايرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان يې ولري. ميليونونه مسلمانان په کال کې يو ځل د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج په ايماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د يووالي څرګندونه کوي. د احرام په سپينو جامو کې له اخلاص او ايمانه په ډکو اوازونو په يوه وخت او يوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «لبيک اللهم لبيک، لبيک لاشريک لک لبيک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشريک لک» (مورږ حاضر يو! ربه مورږ حاضر يو! ته شريک نه لرې! مورږ حاضر يو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سيال او شريک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرګندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې ميليونونه نارينه او ښځينه، د نړۍ له بېلابېلو سيمو څخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنګونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په يو رنګ جامو، يوه غږ، يوه وخت او ځای کې واحد الله جل جلاله ته په عبادت مشغولېږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري ننداري ته وړاندې کوي.

حج د ګناهونو د مغفرت لامل ګرځي او بدله يې جنت ته ننوتل دي. پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايي: «الحج المبرور ليس له جزاء الا الجنة»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حديث کې خوږ پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايي: «من حج فلم يرفث ولم يفسق، رجع کيوم ولدته أمه»[2]. يعني چا چې حج ادا کړ او په هغه کې يې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام له

۱- مسند امام احمد بن حنبل،حديث ۷۱۹۳، و مسند الحميدی ، حديث۹۶۸.
۲- متفق عليه، صحيح البخاری، حديث۱۷۳۳، و صحيح مسلم، حديث ۲۴۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممنوعاتو شخه دي) ډېره وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرایضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه شخه داسې پاکېږي، لکه: له مور شخه چې نوی زیږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارک آیت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د یو الله په وحدانیت اقرار او د هغه شخه د شریک نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدایانو او باطلو معبودانو شخه د کرکې شرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو شخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو شخه د انسانانو پر آزادۍ ټینګار دی.

د مبارک آیت بله ټینګه غوښتنه دا ده چې شرنګه چې حقیقي لویوالی یوازې الله ﷻ لره دی، باید د هغه د شعایرو حرمت وساتل شي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آیت کې بیان کړی دا دی چې مؤمنان د بیت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآن کریم د«منافع» لفظ په ذکر شوي آیت کې د نکرې په توګه یاد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شاملېږي او شمېر یې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کریم له معجزو شخه یوه معجزه او د کعبې شریفې بشیګڼه او برکت دی چې د تاریخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټولېږي او یوه نړیواله غونډه جوړوي او د خپلو دیني او دنیوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له دیني ګټو شخه یوه دا ده چې الله تعالی یې ګناهونه ښښي او دعاګانې یې قبلوي او له هغوی شخه راضي کېږي. دنیوي ګټې یې دا دي: په دې مقدس او پاک ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، یو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې یو بل ته د ښېګڼې لاس غځول، بې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زماني په تېرېدو رامنځته کېږي او مسلمانان به یې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې په دې مقدس او پاک ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او پاک د الله په یووالي او له شرک او بت پالنې شخه په ډېره کولو یې ټینګار کړی.

فعالیت

زده کوونکي دې د بیت الله الحرام د حاجیانو د ګټو په باره کې چې د عموم لپاره د نکرې په صیغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظریات دې په ترتیب سره بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي چې ځینې یې دا دي:

- ❖ د کعبې شریفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړېدو سره مخ شي.
- ❖ کعبه او بیت الله الحرام باید پاک او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او باید له هر ډول شرک، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.
- ❖ د بیت الله الحرام د حاجیانو لپاره د آسانتیاوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعیت.
- ❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.
- ❖ مسلمانان د حج د فریضې په ادا کولو کې ګڼې دیني او دنیوي لویې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا- وَأَذِّن- رِجَالاً- ضَامِرٍ- فَجٍّ عَمِيقٍ- لْيَقْضُواْ)

۲. کعبه شریفه چا جوړه کړې ده؟

۳. کعبه شریفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

٥. د حج ځینې دیني او دنیوي ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

له خلکو سره نیکي او ښېګنه

قـــال الله تعـــالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۞ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۞ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځینو کلمو معناوې

ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکي (خپلوان).

وَابْنِ السَّبِيلِ: مسافر.

وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان وي.)

وَالْجَارِ الْجُنُبِ: پردی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان نه وي.)

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ: د سفر ملګری، همېشنی دوست، مېره یا ښځه.

وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ: مریان او وینزې.

مُخْتَالًا: په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.

فَخُورًا: په نسب، چوکۍ اومال فخر او وياړ کوونکی.

قَرِينًا: نژدې ملګری، یو له بل سره تړلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هېڅ شی مه شریکوئ، لـه مور او پـلار سـره غـوره چلن وکړئ، له خپلوانو، یتیمـانو او مـسکینانو سـره نـېک چلـن وکـړئ او لـه خپلوانـو ګاونـډیانو سره، پردیو ګاونډیانو سره، د څنګ له ملګري، مسافر سره او له هغـو وینـزو او غلامـانو سـره چـې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلـن وکـړئ. یقینـاً الله داسـې څـوك نـه خوښـوي چـې کبرکوونکی، مغروره او په خپله لوړتیا وياړي.

او داسـې کـسان هـم د الله ﷻ نـه خوښـېږي چـې بخیلـي کـوي او نـورو تـه هـم د بخیلـۍ کولـو لارښـوونه کـوي او هغـه څـه (شـتمني) پټـوي چـې الله ﷻ پـه خپلـه پيرزوينـه هغـو تـه ورکـړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تیار کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه خلك هم د الله جَلَّ جَلالُهُ نه خوښيږي چې خپل مالونه صرف خلكو ته د ښودلو(ريا) لپاره لګوي او په حقيقت كې نه پر الله جَلَّ جَلالُهُ ايمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتيا دا ده چې شيطان د چا ملګرى شي د هغه ډېره بده ملګرتيا په برخه شوه.

په دغو خلكو به څه شوي واى كه دوى پر الله جَلَّ جَلالُهُ او د آخرت په ورځ ايمان راوړى واى او څه چې الله جَلَّ جَلالُهُ وركړي دي له هغونه يې لګولي واى؟ كه دوى داسې كولاى، نو له الله جَلَّ جَلالُهُ څخه د دوى د نيكى حال پټ نه پاتې كيږي او هغه وربانديې پوهيږي.

تفسير

له نورو سره احسان او ښېګڼه

الله تعالى په دې ذكر شويو مباركو آيتونو كې مؤمنانو ته شرعي احكام بيان كړي دي چې عمل پرې وكړي او د دنيا او آخرت نيكمرغي يې په برخه شي. په لومړني آيت كې الله تعالى خپلو بندګانو ته امر كړى چې خاص د ده عبادت وكړي او شريك ورسره ونه نيسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښېګڼه وكړي او د دوى له پيروي نه سرغړونه ونه كړي. همدارنګه له خپلوانو، يتيمانو، فقيرانو او خپلو او پرديو ګاونډيانو او دوستانو، لكه: مېړه او ميرمن، د سفر ملګري، ټولګيوال او د دفتر همكار، مسافرو، نوكرانو او نورو سره ښېګڼه او احسان وكړي. البته له ذكر شويو خلكو سره احسان او نيكي يو تأكيدي او ضروري امر دى، كه نه احسان او ښېګڼه په اسلام كې په هر حالت كې د مسلمان وجيبه او مسؤوليت دى، لكه چې الله تعالى په بل آيت كې فرمايلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ١٩٥] يعنې نيكي وكړئ يقيناً الله نيكي كوونكي خوښوي.

فعاليت

زده كوونكي دې د خپل ښوونكي په لارښوونه د ګاونډيانو د ډولونو په باره كې او د دوى د هريوه د حقوقو په هكله د اسلام له نظره بحث او څېړنه وكړي او د ټولګيوالو په مخ كې دې شرحه كړي.

د بخل او تكبر بدوالى

په دويم آيت كې الله تعالى بخل او تكبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه ياد كړي دى او په ډاګه كړې يې ده چې هغه تعالى د دې دواړو صفتونو لرونكي نه خوښوي. مبارك آيت په مال او علم كې بخل كول دواړه ناوړه كارونه ښودلي دي. اهل كتابو چې د اسلام د پيغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صفتونه په خپلو كتابونو كې ښه پېژندل، خو پټول يې. د هغوى دا كار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل كيږي.

همدارنګه د مدينې يهوديانو به انصارو ته ويل: له محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او يارانو سره يې مالي مرستې مه كوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلى سره مخ شئ. الله تعالى د دې بخل او شومتيا په وړاندې دوى ته د ډېر سخت عذاب زيرى وركړ او فرمايي:﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نـه لـري، خـو د خلکـو د غولـونې او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامت کړي او د شیطان دوستان یـې معرفـي کـړي دي. پـه پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځـي، لکـه: چې د دوی په هکله فرمايي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، کـه چېرې یـې پـه الله او د آخـرت پـر ورځ ایمـان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي.

- ❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هېڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.
- ❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښـېګڼه کـول د الله پـاک د توحیـد او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.
- ❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.
- ❖ فخر او ویاړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.
- ❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.
- ❖ د ریا حرمت او دا چې ریا کاران ترټولو زیات بد دي.
- ❖ د نا اهلو ملګرو بدي چې یو بل بدو او ناوړو کارونو ته رابولي.

پوښتنې

١. لومړي مبارک آیت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟
٢. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ دیوه مثا ل په ترځ کې یې څرګند کړئ.
٣. په پورتني آیت کې د ریا کارانو بدي بیان شوې ده. له ریا کارانو څخه په دې آیت کې کوم کسان مراد دي؟
٤. په تېر شوي آیت کې شیطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شیطان د ملګرتیا پایلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آیتونو او احادیثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زیانونه) تر سرلیک لاندې پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۞ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو کلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.

الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.

وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت کې روانه وينه

أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله ﷻ له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.

اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.

غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېری کوونکی نه وي.

ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونکی نه وي.

ژباړه

ای مؤمنانو! که تاسې په رښتيا سره د الله ﷻ بندګي کوونکي ياست، نو کوم پاک شيان چې موږ درکړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شکر وباسئ.

د الله له لوري که پر تاسې څه بنديز لګول شوی، نو هغه دا دی چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وکړئ او داسې کوم شی مه خورئ چې پرهغه له الله ﷻ نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي. هو، که څوک د اړتيا په حالت کې وي او له دغو شيانو څخه کوم شی، پرته له دې چې د الهی حکم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېری وکړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال او ګناه نشته. الله ﷻ بښونکی او رحم کوونکی دی.

تفسير

د جاهليت په زمانه کې د عربو مشرکانو د خپلو پلرونو او نيکونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بڼو د بتانو په نامه نذر کول او په ځانونو يې حرام کړي وو. همدارنګه اهل کتابو، په تېره نصاراو او ځينو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب ورکولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژديوالی غوښته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه يې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشويو آيتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم څاروي او نور پاکيزه شيان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهيت او ربوبيت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاينه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، ځکه الله تعالی وينه، د خنزير غوښه، د هغه حيوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او يا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي، حرام ګرځولي دي، خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شيانو څخه ګټه اخيستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شيانو په خوړلو کې يې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او يا دې حرامو ته په حلالو شيانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زيات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دويم آيت کې الله پاک ځينې شيان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو يې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شيانو په حراموالي کې زياتې ګټې او حکمتونه شته، ځکه عليم او حکيم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهېږي چې کوم شيان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زيانمن دي. نن چې د قرآن مجيد له نزول څخه ته د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښيي د هغو شيانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه: د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتيا ته په زيان رسولو سربېره د نورو زياتو اقتصادي او ټولنيزو زيانونو لامل هم کيږي.

د هغو څارويو د غوښې خوړلو تحريم د آيت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه يا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، ځکه عبادت يوازې او يوازې د الله ﷻ لپاره خاص دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آيت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د يو خدای ﷻ سره ژمنه کوي چې يوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هيڅوک په عبادت کې نه شريکوي.

الله تعالی د آيت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او ښښنه يې ورته اعلان کړې او د خپل دين په آسانۍ يې ټينګار کړی.

فعاليت: زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

❖الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پېرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزۍ په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاینه وکړي.

❖په مبارك آيت کې حلال شيان د خپل عامواليو او زياتوالي له مخې شمېرل شوي نه دي، يوازې حرام شيان شمېرل شوي او نومونه يې ياد شوي دي.

❖ميته (مردار) هغه حيوان دی چې پرته له ذبحې يې ساه وتلې وي.

په مړو حيواناتو کې ټول هغه حيوانات شامل دي، چې زندۍ شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لويدلي وي، په ښکر وهل شوي وي يا ځيرووونکو حيواناتو نيم خوړلي وي او يا د ژوندي حيوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖همدارنګه خوږ پيغمبر ﷺ په صحيح حديث کې د څېرووونکو حيواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه يې حرام ګرځولي دي.

❖ماهي (کب) او ملخ د پيغمبر ﷺ د دې حديث پر بنسټ د مردار حيوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمايي: "أحلت لنا ميتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" يعنې موږ ته دوه مړه او دوه وينې حلالې شوي دي: ماهي او ملخ، ينه او توری.

❖حرامه وينه هغه ده چې له ژوندي حيوان څخه يا د حيوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وينه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل يې باك نه لري.

❖د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء يې په حرمت کې شامل دي.

❖الله تعالی د ذکر شويو حرامو شيانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ يعنې د نفس د هلاکت له ويرې په دې شرط روا کړي، چې په آيت کې راغلې استثناوې مراعات شي.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَاغٍ، عَادٍ)

۲. کوم شيان دي چې په آيت کې حرام ګڼل شوي دي؟

۳. د مردارو حيواناتو له ډلې څخه کوم حيوانات مستثنا دي؟ په نبوي حديث يې ثابت کړئ.

٤. حرامه وينه کومه ده؟ واضحه يې کړئ.

۵. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دی او ولې د محرماتو په ډله کې راغلی دی؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شيانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې د بېلابېلو حرامو خوړو د صحې او ټولنیزو زیانونو په اړه شل کرښې مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)

قال الله تعالی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۞ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ٢٦١-٢٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

يُضَاعِفُ: زیاتوي، څو برابره کوي يې.

مَنّاً: احسان بارول، د خیراتونو یادونه د فخر، وياړ او غوره والي غوښتلو په نیت.

أَذىً: آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته يې زيان ورسیږي.

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ: نیکه او ښه وینا.

مَغْفِرَةٌ: ښښنه د فقیر او درویزه ګر له بد چلن څخه تېرېدنه.

غَنِيٌّ: ذاتي بډای چې هیڅکله نه محتاجیږي.

حَلِيمٌ: عفوه کوونکی، جزا ورکولو ته بېړه نه کوونکی.

صَفْوَانٍ: ښوېه تیږه.

وَابِلٌ: سخت باران.

صَلْداً: لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلک چې خپل مالونه د الله ﷻ په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دی، لکه چې یوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل داني وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله ﷻ خوښه شي، زیاتوالی پکې راولي هغه هم پراخوونکی او هم د علم څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلك چې خپل مالونه د الله ﷻ په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه ویره، ترهه، غم او خپګان نشته.
یوه خوږه خبره کول او له یوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خیرات نه ډېر ښه دي چې وروپسې ازارول وي، الله ﷻ بې نیازه دی او زغم د هغه صفت دی.
ای مؤمنانو! خپل خیراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه یې پر خدای ﷻ ایمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی، لکه: یوه ښویه تیږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې وورېږي، ټوله دوړه ترې یوسي او تیږه هماغسې ښویه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خیرات کومه نیکي ګټلې ده له هغې نه هیڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښیي.

تفسیر

د نازلېدلو سبب

د یو روایت له مخې دا مبارک آیت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوك په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نیمه پانګه، چې څلور زره در همه وه، د تبوك د غزا په خاطر د اسلام پیغمبر ﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسول ﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خیرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روایت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر دیناره د نبی کریم ﷺ په حضور کې کېښودل، نبي کریم ﷺ د خوشحالۍ په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ویې فرمایل:" لویه خدایه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرینو کرامو ویلي دي چې د ذکر شویو آیتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال یې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآن کریم یې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبیه کړی چې په حاصلخیزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښایسته تشبیه هغه روښانه تعبیر دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښایسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه: هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زیات حاصل ورکړي.
بیا مبارك آیت بیانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زیات ورکوي. لکه: چې الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نیت له سالم زړه څخه، له پاك نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بې حسابه دی، ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او ښېنه حدود نه لري. له همدې امله مبارك آیت په دې لویه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ یعنې په خپل پراخ فضل او علم سره هر انسان ته د ده د نیت او عمل برابر بدله ورکوي.

احسان باروول او ازار رسول صدقې باطلوي

ورپسې آیت کې پر محتاج او درویزګر باندې د صدقه کوونکي احسان باروول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارك آیتونه ټینګار کوي، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند یې له هرډول ویرې او اندېښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ریا او احسان باروولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بې اغېزې کیږي او څښتن یې په دنیا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارك آیت کې د احسان باروولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهین او سپکولو په نیت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وریادوي او احسان پرې اچوی او یا په بل ډول ورته ضرر او زیان رسوي. له همدې امله الله پاك فرمایي چې فقیر، محتاج او درویز ګر ته نېکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې له ضرر او زیان سره مله وي، ځکه نېکه خبره او د درویزګر د ټینګار په مقابل کې هغه ته عفوه او ښېنه، له یوې خوا د درویزګر د نفس د پاکۍ، مینې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصلیږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقیر او محتاج د زړه ماتیدو او بې عزتۍ لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زیاتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام د پيغمبرﷺ صحيح حديث دى چې: «الكلمة الطيبة صدقة»[١] يعني: ښه خبره صدقه ده.

وروستي آيت د تهديد او ويرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړى او په صدقه کولو کې يې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړي دي، ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د الله ﷻ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکی د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضى الله عنهما څخه روايت دى چې د الله ﷻ پيغمبرﷺ فرمايي: "لا يدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالديه، ولا منّان"[٢] يعني: عادتي شراب څښونکى، د مور او پلار عاق(نامنونکى) اولاد او احسان باروونکى جنت ته نه شي داخليداى.

مبارک آيت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبيه کړي چې د ريا او ځان ښودني په خاطر صدقه کوي او د الله ﷻ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آيت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېر نه شئ چې ريايي او نمايشي اعمال يې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تيږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي، خو د سخت باران د اوريدو له امله تيږه له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هيڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د ريايي اعمالو حالت همداسې دى چې د الله ﷻ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او الله ﷻ کافرانو ته چې کفر يې پر ايمان غوره ګڼلى، د ګټې په لوري هدايت نه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله څو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بيان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کيږي:

- ❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والى او د هغې ګټې او پايلې.
- ❖ د الله ﷻ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالى.

١- صحيح البخارى، صحيح مسلم حديث ١٠٠٩.

٢- النسائي في سننه الكبرى ج ٣/ ص ١٧٦ حديث: ٤٩٢٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په دنيا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د الله ﷻ له اجر او ثواب څخه د احسان باروونکي صدقه ورکونکي بې برخېوالی.

❖ محتاج او فقير ته په ښه اونيکه خبره ځواب ورکول او درويزه ګرته د نبي کريم ﷺ د حديث "**الكلمة الطيبة صدقة**". سره سم د سوال په ټينګار او بد خويي عفوه او تېريدنه.

❖ د ريا حراموالی، لکه: چې پيغمبر ﷺ فرمايي: "وَإيَاكُمْ وَالرِيَاءَ فَإنَّه الشِرْكُ الأصْغَر". يعني: له ريا څخه پرهيز وکړئ ځکه ريا وړوکی شرک دی.

پوښتني

١. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(يُضَاعِفُ– مَنّاً– أَذىً– مَغْفِرَةٌ– صَفْوَانٍ– وَابِلٌ– صَلْداً)

٢. ددې آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟

٣. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟

٤. الله ﷻ څرنګه صدقې څو برابره کوي؟ په مبارک آيت استدلال وکړئ.

٥. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنګه ده؟ دمثال په ترڅ کې يې شرحه کړئ.

٦. د درويز ګر په وړاندې نېکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.

٧. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي له جنته محروم کړی، په دې هکله حديث نقل کړئ.

٨. مبارک آيت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسته احسان باروي او يا ځورول کوي له ريا کار منافق سره تشبيه کړی. دا تشبيه شرحه کړئ.

٩. له احسان او اذيت سره مل صدقه په آخري آيت کې څرنګه تشبيه شوې ده؟ واضحه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قرآن کريم کې انساني مساوات

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځینو کلمو معناوې

شُعُوبًا: د شعب جمع، ډېر خلک چې يو واحد اصل سره جمع کړي وي.

قَبَائِلَ: د قبيلې جمع ده د شعب يوه څانگه.

لِتَعَارَفُوا: ترڅو له يو بل سره وپېژنئ.

أَكْرَمَكُمْ: ستاسو تر ټولو درونډ او عزتمن.

لَا يَلِتْكُمْ: له تاسو څخه نه کموي.

لَمْ يَرْتَابُوا: شک او شبهه يې ونه کړه.

ژباړه

ای خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وگرځولئ، ترڅو يو تر بله وپېژنئ. په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسو کی تر ټولو زيات پرهېزگار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکی او باخبره دی.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسيدونکو) وويل: موږ ايمان راوړی. دوی ته ووايه تاسو ايمان نه دی راوړی، بلکې داسې ووايئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ايمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوی نه دی. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالی را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحيم دی.

په حقيقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر ﷺ يې ايمان راوړ. بيا هغوی څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره يې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوی رېښتوني خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د بشريت د اصل يووالى

الله تعالى په لومړني مبارك آيت كې ټول انسانان مخاطب كړي او ټينګار يې كړى چې تاسې مې له يو واحد اصل څخه پيداكړي يئ چې آدم او حوا دي. بيا مې تاسې د كورنيو او قبيلو او ډلو په بڼه وګرځولئ، ترڅو د نسب، خپلولى، قبيلو او ډلو په پېژندلو سره د يوې روغې او نيكې ټولنې په منځ ته راوړلو يو له بل سره مرسته وكړئ، نه د حيواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن كريم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت كوي چې د عدل، مساوات، محبت او وروروګلوى پر بنسټ ولاړ وي.

بايد وپوهېږو چې په نړۍ كې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته كېدل د انسانانو له يو بل سره د پېژندګلوى نتيجه ده، ځكه پېژندګلوي تفاهم رامنځته كوي او تفاهم د تعاون لامل كيږي. همدارنګه قرآن كريم په دې مبارك آيت كې د رنګ، نژاد او جنسيت توپيرونه په پام كې له نيولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان كړي چې ټول انسانان په نسب كې سره وروڼه دي او د دوى انساني عزت او كرامت خوندي دى، ځكه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمكې پر مخ د ده خليفه دى. ټول انسانان يو واحد اصل ته رسيږي چې آدم او حوا عليهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوى ترمنځ د غوره والي معيار دى هغه ديني ارزښتونه او د الله ﷻ او رسول اطاعت او پيروي ده. د اسلام ستر پيغمبر ﷺ فرمايلي: "إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم، ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم"[۱] يعنې الله ﷻ ستاسو څيرو او سرمايو ته نظر نه كوي، بلكې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتيب قرآن كريم د بشريت ټول اختلافات او توپيرونه يوې خوا ته پريښي او انسانان يې د توحيد او تقوا تر بيرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د يو بل په مرسته او كومك د الله ﷻ عبادت وكړي او د خپلولى او عصبيت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او ناندريو څخه ځانونه ليرې وساتي، لكه: څرنګه چې د اسلام پيغمبر ﷺ اعلان كړى: «كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولينتهين قوم يفتخرون بآبائهم، أو ليكونن أهون على الله تعالى من الجعلان»[۲] يعنې تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې پيدا شوى. بايد هر قوم يا ډله په اصل او نسب له وياړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالى په دربار كې به له «جِعلان»[۳] څخه هم ټيټ او بې ارزښته وي.

۱- روايت مسلم.

۲- تهذيب سنن أبي داؤود ج۲/۴۷۱.

۳- (جعلان) دجيم په زير هغه وړه حشره ده چې د حيواناتو د خوشايو سره ژوند كوي او خوراك يې د حيواناتو نجاست دى او هركله چې خوشبويي ورته ورسيږي مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجید دا اصل اعلان او تثبیت کړ چې ټول انسانان یوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معیار د بني ادمانو په منځ کې تقوا او نیک عمل دی، بیا مبارکو آیتونو بیان کړی چې یوازې د ایمان کلمه کافي نه ده، بلکې باید قلبي تصدیق او د اسلام د اوامرو او نواهیو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پیر کې په بانډه چیانو کې داسې کسان وو چې په ژبه یې د ایمان دعوه کوله، خو زړونه یې په دنیا او دنیوي ګټو مشغول وو، نو ځکه الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته امر وکړ هغوی ته ووایي چې یوازې په ژبه د ایمان په څرګندولو تاسو حقیقي مؤمنان نه ګڼل کیږئ، ترڅو زما رسالت تصدیق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهیو ته تسلیم نشئ. په دې توګه مبارکو آیتونو د ایمان حقیقت بیان کړی، فرمایي: ﴿إِنَّمَا المؤمنون الذین آمَنُواْ بالله وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ یَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِیلِ الله أولئك هُمُ الصادقون﴾ یعني حقیقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله ﷻ او د الله ﷻ پر پیغمبر ﷺ ایمان راوړي او په خپلو عقیدوکې هیڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسی په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتیني مؤمنان دي.

مفسرین وایي: دغه مبارك آیت په دې دلالت کوي چې ایمان د اسلام په نسبت خاص دی، لکه څرنګه چې د جبرایل په حدیث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بیا د ایمان او وروسته د احسان. یعني له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده، نو ایمان او اسلام یو د بل بشپړوونکي دي او یو پرته له بله کفایت نه کوي.

د یو روایت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه یاد شوی، د بنی اسد د قبایلو هیئت له خپلو زیاتو وګړو سره د پیغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام یې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد یې د الله پیغمبر ﷺ ته څرګنده کړه چې موږ د خپلې قبیلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبایلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پیغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عین حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارك آیتونه د دوی په هکله نازل شول او امر یې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پیغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوه کې رښتیني یاست باید د پروردګار د احسان منته وکړئ چې تاسو یې د ایمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آیتونو د دوی پټ نیتونه ښکاره کړل او د اسلام د پیغمبر ﷺ په ژبه یې دوی ته ښوونه وکړه چې یوازې په ژبه د ایمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ایمان په زړونو تصدیق کړي او د الله ﷻ او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهیو په وړاندې تسلیم او غاړه کیږدي، ترڅو ایمان یې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارک آیت یو لوی اصل تثبیت او تأییدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځینې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بې پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی یې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پیرزو کوي، د ایمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ایمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونیسي، نوبل هېڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناك نه وي. انسان د ایمان په نعمت سره له خپل اصل او مبدأ خبرېږي او له خپل پیداکوونکي او پالونکي سره اړیکې پیدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

- ❖ د ټولو انسانانو پېدایښت یو واحد اصل(آدم عليه السلام) ته راګرځي.
- ❖ په نسب او نژاد ویاړ کول حرام دي.
- ❖ انساني توپیرونه د پېژندنې او له یو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې یو پر بل غوره والی رامنځته کړي.
- ❖ د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معیار تقوا ده.
- ❖ له عملي مخالفت سره په ژبه د ایمان څرګندونه اسلام ته د قبول وړ نه ده.
- ❖ ایمان د اسلام په پرتله خاص دی.
- ❖ د توکم، ژبې، سیمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپیر کول حرام دي.

پوښتنې

١. قرآن‌کریم د انسانانو د پیدایښت اصل څرنګه ویني؟ په قرآني آیت استدلال وکړئ.
٢. د انسانانو ترمنځ توپیر او اختلاف او په قبیلو او ډلو د دوی وېش څه فایده لري؟
٣. د غوره والي او بهترۍ معیار د قرآن‌کریم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آیت په رڼا کې یې واضح کړئ؟
٤. په نسب، توکم او ژبې ویاړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آیتونو او نبوي احایثو یې واضح کړئ.
٥. کومې قبیلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پیغمبر ﷺ باندې اچولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟
٦. د ایمان او اسلام ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معیار په نظر کې ونیسئ او په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه لسم لوست

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۝ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځينو کلمو معناوي

هَوْنًا: په عزت او آرامتیا.

قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.

سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکي، په تهجد لمانځه کې درېدونکي.

غَرَامًا: پیوست او ملګری.

سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.

لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تېریدنه يې ونه کړه.

لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي يې ونه کړه، بخل يې ونه کړ.

قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه بانـدې آرام ځي او کـه جـاهلان يـې مخې ته راشي ، نو وايي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قیام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زمـوږ پروردګـاره! مـوږ د دوزخ لـه عذابـه وساته! بېشکه دهغه عذاب راپسې کېدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بې ځایه لګـښت کـوي اونـه بخيلـې کـوي، بلکـې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاریتوب ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پېغمبر ﷺ مشرکان د رحمان خدای ﷻ عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوک دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستایل او د دوی صفتونه یې وشمېرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدای ﷻ ښه وپېژندل شي. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنانوته، چې دوی یې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿ عِبَادُ الرَّحْمَنِ ﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آیتونو د سورت تر پایه د الله ﷻ خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستایلي دي. د الله ﷻ د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولنې سره او د ټولنې له پاکۍ او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتیب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آیتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بیان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو یوه برخه په دیني او ایماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستایل شوي او په ﴿ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا ﴾ مبارک آیت کې لیدل کیږي.

دویمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهۍ صفتونه راښیي چې مؤمنان باید له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿وَالذِيْنَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إِلهاً آخَر..﴾ اوپه نورو وروستیو آیتونوکې لیدل کیږي.

ددې صفتونو یوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې رښتیني مؤمنان باید په هغو عمل وکړي او لازم یې وګڼي چې هغه: ﴿ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾ او ﴿ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا﴾ او د سورت نور آیتونو دي.

د دې غوره او نیکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان یې د الله ﷻ له درباره غواړي، ترڅو الله ﷻ یې ورپېرزو کړي چې دا مبارک آیتونه ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ یې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدینو په څیر په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصیت څرګندوي، لکه: چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] یعنې: د ځمکې پر مخ په ناز، ویاړ اونخرو مه ځه! یقیناً ته نه په خپل قدم ځمکه شکولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسیدای شې. البته پر لارې له درونو تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او یا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پیغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلومېده چې ځمکه یې تر پښو لاندې کش کیږي. همدارنګه عمربن خطابؓ یوځوان ولید چې ډېر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه یې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ آیا ناروغ یې ؟ ځوان وویل نه، نو دغه وخت حضرت عمرؓ هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته یې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي[1]. اسلام دعزت او قوت دین دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپیر لري، لکه: څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستومانی او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کیږي له هغوی سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدی ته په بدی ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ویلو او حکیمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بیوسۍ او ویرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضایع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعالیت

پر لارې د تکبر او غرور او یا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپېریال، ماحول او ټولنې څخه څو نمونې وړاندې کړئ.

۱- التفسیرالوسیط للطنطاوی، تفسیر آیت ٦۳ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردګار عبادت

هغه څه چې وویل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنیو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په در بار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زاری دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدایﷻ خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قیام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تیروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ریا څخه خوندي وي. بیا مبارك آیت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه یوه ګوښه بیانوي او فرمایي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زاری او ویره د اللهﷻ د رښتینو بندګانو د ژور ایمان او تصدیق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او میانه روي

د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او میانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهیز کوي او په منځنۍ لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خویونه دي او دواړه خویونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخیستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زیان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اومیانه روي د هوښیارانو له ځانګړتیاوو او د ایمان له صفتونو څخه شمېرل کېږي چې ټولنې ته نیکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا یوه برخه د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو ځینې صفتونه دي چې قرآن کریم په پورتنیو مبارکو آیتونو او د دې سورت په وروستیو آیتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نیکو صفتونو په خاطر قرآن کریم د اللهﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زیری ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د رحمان خدای ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو بيان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسيله د رحمان پروردګار پېژندنه لازياته حاصلېږي.

❖ په تګ کې د وقار، اطمينان او آرامۍ فضيلت.

❖ په نيکۍ سره د بدۍ د ځواب ورکولو فضيلت.

❖ په عبادت سره د شپې په ويښه تېرولو او د دوزخ له اوره د وېرې فضيلت.

❖ د الله ﷻ په لاره کې په اعتدال اوميانه روۍ سره د مال لګولو فضيلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خويونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرګندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱. د لوست د آيتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲. دا چې په آيت کې د بندګانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳. په مبارک آيت کې په وقار او آرامۍ سره له تګ څخه مطلب څه دی؟ واضح يې کړئ.

٤. په ورځ او شپه کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت د مبارک آيت په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنګه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستيو آيتونو په رڼاکې د الله ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو او اعمالو د نتيجې په هکله يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

د ټولنې په تهذیب کې د مؤمنانو ونډه

قـال الله تعـالى: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَغُضُّواْ: ټيټې کړي، ځان وساتي.

أَزكَى لَهُمْ: ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.

وَلاَ يُبْدِينَ: نه دې ښکاره کوي.

زِينَتَهُنَّ: خپل ښایست.

بِخُمُرِهِنَّ: خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ویل کیږي چې ښځې پرې خپل سر او ګریوان پټوي(پرونی).

جُيُوبِهِنَّ: جیوب د جیب جمع ده، جیب ګرېوان ته ویل کیږي.

ژباړه

ای پیغمبره! مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترګې ټیټې او د شرم ځایونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبرېږي.

مؤمنو ښځو ته ووایه چې خپلې سترګې ټیټې وساتي او د خپلو شرم ځایونو ساتنه دې وکړي او خپل ښایست او سینګار (دزینت ځایونه) دې نه ښکاره کوي، مګر هغه چې په خپله ښکاره شي او په خپلو ګرېوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زینت او سینګار نه ښکاره کوي، مګر خپلو مېړونو، پلرونو، د مېړونو پلرونو، خپلو زامنو، د مېړونو زامنو(بنزیانو)، وروڼو، وریرونو، خوریونو، مؤمنو ښځو، خپلو مریانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارینه وو ته چې ښځو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پوري د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په ځمکه باندې په زوره په داسې شان تګ نه کوي چې دهغوی د پټ کړي سينګار خلکو ته معلومات وشي. ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه الله ﷻ ته توبه وباسئ ښايي چې برى درپه برخه شي.

تفسير

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارک سورت له اخلاقي بې لاريو او ټولنيزو مفاسدو څخه د فرد، کورنۍ او ټولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکام لري. الله ﷻ د النور سورت په لومړيو آيتونو کې زنا حرامه ګرځولې او د زنا مرتکب ته يې درنه جزا ټاکلې ده. په دې مبارکو آيتونو کې الله تعالى د وقايوي درملو په توګه سړيو اوښځو ته د سترګو په ټيټولو او نامحرمو ته په نه کتلو امر کړى دى چې د ګناهونو کندې ته له لويدلو څخه خوندي شي. اسلامي ټولنه له اخلاقي مفاسدو وژغورل شي او د تهذيب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه: چې پوهېږو انسانان ګڼ خواس لري، چې د دې حواسو په وسيله مختلف شيان درک کوي، مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شيان بويوي، په ژبه خبرې کوي او مزه څکي، خو تر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرايزو ته ورکاږي، هغه د باصرې او ليدلو حس دى. له همدې امله الله پاک د وقايوي درمل په توګه سړي او ښځې مخاطب کړي، نارينه مؤمنانو ته يې د سترګو ښکته اچولو او مؤمنو ښځو ته يې د نه کتلو او د خپل ښايست د نه ښکاره کولو امر کړى دى.

په مبارک آيت کې د سترګو په ښکته اچولو او د اندامونو د ساتلو په منځ کې جمع راغلې ده، ځکه کتل د فحشا يا زنا لامل کيږي، نو ځکه الله تعالى خپل پيغمبر ﷺ ته امر وکړ مومنانو ته ووايي، چې پرديو ښځو ته ونه ګوري او همدارنګه خپل اندامونه په حرامو کې له واقع کېدو څخه وساتي. دا د ايمان د کمال دليل دى او د زړونو او نفسونو د پاکۍ او د دنيا او آخرت د کاميابۍ او نيکمرغۍ سبب دى.

بيا الله تعالى خپل پيغمبر ﷺ ته امر کړى مؤمنو ښځو ته ووايي، چې دوى هم پرديو سړيو ته ونه ګوري او خپل ښايست ښکاره نه کړي، مګر هغه څه چې عادتا له نا چارۍ ښکاره کيږي. مفسرين وايي: که څه هم ښځې په غالبه توګه مؤمنانو ته په امر کې شاملې دي، خو بيا هم د ټينګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شوې دي چې سترګې ښکته واچوي او خپل اندامونه پټ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مبارك آیت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سینې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پردیو سړیو ته ښکاره نشي او د دوی د زینت اوښایست ځایونو ته ونه ګوري. علماوو ویلي دي: د جاهلیت په زمانه کې ښځو خپل څادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به یې غاړې او غاړکۍ ښکاریدې، نو ځکه الله تعالی مؤمنې ښځې له دې طریقې څخه منع کړې. البته له زینت څخه په مبارك آیت کې هغه زینت مراد دی، چې باید پټ وساتل شي، لکه: ویښته، متې او پنډۍ.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپېریال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونیسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زینت لیدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زینت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانو ته چې مبارك آیت استثنا کړه دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زینت لیدل یې ورته روا کړي، مېړونه دي. مېړونو ته د ښځو هر ډول زینت لیدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زینت اصلا د مېړونو لپاره دی، نو د مېړونو لپاره د خپلو ښځو زینت او عورت لیدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعایتولو کولای شي خپل زینت پرته له مېړونو څخه خپلو پلرونو، خسر، زامنو، بن زیو، وروڼو، وريرونو او خوریونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلك له مېړه څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمنې ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بیا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې یو ځای کېږي. همدارنګه مؤمنې ښځې کولای شي خپل زینت مسلمانو ښځو او وینځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته یې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب یا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغولې دي یا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زینت او ښایست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلك مجاز دي، ځکه د فتنې احتما ل پکې نشته، نوکه دوی د ښځو پوښلی زینت، لکه: سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باك نه لري.

د زینت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستی مبارک آیت مؤمني اومسلماني ښځې له هغوحرکتونو څخه چې پوښلی زینت ښکاره کوي، منع کړي دي. دوی ته یې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعایت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ یعنې پښه دې داسې په ځمکه نه وهي چې د پښو پټ زیورات یې معلوم شي. د دې مبارک آیت مراد دا دی چې مؤمنه ښځه باید پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت یا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسي او شهواني غرایزو د تحریک سبب شي، لکه: پر لاره د ځان ښودنې تګ یا د عطرو استعمالول چې د نورو پام خپل لوري ته راواړوي او یا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غریزو د تحریک سبب ګرځي.

مبارک آیت په پای کې ټول مؤمنان خدایﷻ ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي: ﴿وتوبوا إِلَى الله جَمِيعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ یعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړیو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول اللهﷻ ته توبه وباسئ، ترڅو کامیاب شئ.

په دې مبارکو آیتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې یادې شوې، دا هغه وقایوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعې له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حیا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکیم خدای په ښځه کې زیاته ښکلا او جاذبه پیدا کړې، چې د مخالف جنس یعنې سړو پام زیات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤولیت زیات دی او الله پاک په دې آیتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دین په توګه د ځینو منحرفو ادیانو په څېر د انسان جنسي غریزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانیت امر کوي، له همدې امله یې خلک واده کولو ته هڅولي او یوازې واده یې د جنسي غریزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسیله بللې ده.

هغه خلک چې له اخلاقو، حیا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتیاوو او اخلاقي بې لاریو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهیږي چې د حجاب په فرضیت کې د ټولنې لپاره څومره ستري ګټې نغښتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت زده کوونکي دې د یوې مسلماني ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤولیت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د حجاب د نه مرعاتولو پروخت دې د هغو منفي اغیزې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

ګټې او لارښوونې

دغه آیتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو ځینې یې دا دي:

- ❖ د سترګو د نظر ښکته والی او له هر ډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، ځکه اسلام د یوې پاکې او شریفې ټولنې د رامنځ ته کیدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼي: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد كُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.
- ❖ مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زینت پردیو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي، لکه: مخ، لاسونه او جامې.
- ❖ د هغې ډلې محارمو بیان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زینت ورته ښکاره کړي.
- ❖ د مسلمانو ښځو د ښایست ښکاره کولو جواز د کورنۍ بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او وړوهلکانو ته چې د زینت او عورت د تشخیص مرحلې ته نه وي رسیدلي.
- ❖ د سینګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.
- ❖ د دنیا اوآخرت د کامیابۍ لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

(يَغُضُّواْ- أزكى لَهُمْ- وَلاَ يُبْدِينَ- بِخُمُرِهِنَّ- جُيُوبِهِنَّ:)

١. د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، چې مؤمنو سړیو او ښځو ته یې کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

٢. په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

٣. پردیو خلکو ته د ښځو د زینت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤. مبارک آیت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زینت له لیدلو څخه استثنا کړي دي؟

٥. کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زینت ته نظر وکړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦.د دې مبارك آيت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ مقصد څه دى؟ له مثال سره يې څرگند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړيو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذيب د هغې د اغېزو په اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

په اسلام کې د معيوبو اوفقيرو مؤمنانو مرتبه

قــال الله تعــالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى۝ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۝ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى۝ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى۝ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۝ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى۝ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى۝ وَهُوَ يَخْشَى ۝ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى۝ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۝ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ۝ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ۝ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۝ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ١-١٦]

د ځينو کلمو معناوې

عَبَسَ:	تندى يې تريو کړ.
تَوَلَّى:	مخ يې وګرځاوه.
يَزَّكَّى:	له ګناهونو پاک شي.
يَذَّكَّر:	پند واخلي. نصيحت واوري.
اسْتَغْنَى:	بې پروا شو، له ايمان، دين اوعلم څخه يې مخ وګرځاوه.
تَصَدَّى:	توجه کوې.
تَلَهَّى:	په بل څه مشغوليږې.
كَلَّا:	داسې نه ده، بيا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندى يې تر يو شو او مخ يې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورته راغی. ته څه خبريې. کېداى شي چې هغه پاک شي. يا نصيحت ته ځير شي او نصيحت هغه ته ګټه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروايي غوره کړه. دهغه لوري ته خو تا پاملرنه وکړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا يې څه ضمانت دى؟ او څوک چې په خپله تاته په منډه راغی اوهغه ويرېده. له هغه سره تا بې پروايي وکړه. هېڅکله نه، دا خويو نصيحت دى. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا په داسې صحيفوکې نغښتې دى چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کې دي. د غوره او نيکو ليکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرينو د مبارکو آيتونو د نزول په هکله څه روايتونه نقل کړي چې لنډيز يې په لاندې ډول دی: يوه ورځ رسول اللهﷺ د قريشو له يوې ډلې مشرانو، لکه: عتبه بن ربيعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شيبه بن ربيعه او وليد بن مغيره سره ناست و او دوی يې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دين لارښوونې يې دوی ته شرحه کولې. په دې وخت کې عبدالله بن ام مکتومرضي الله عنه چې يو نابينا(ړوند) صحابي و او د اسلام د پيغمبرﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله! له هغه څه چې الله درښودلي ماته يې وښيه اوماته تعليم راکړه. عبدالله بن ام مکتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تکرار کړه. رسول اللهﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابينا صحابي خبروته يې پاملرنه ونه کړه. په دې وخت کې مبارک آيتونه نازل شول او الله تعالی خپل پيغمبر د ملامتيا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مکتوم څوک و؟

اصلي نوم يې عمرو بن قيس او ام مکتوم يې کنيه او لقب و، مور يې عاتکه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مکتوم د رسول اللهﷺ د مېرمنې بي بي خديجې بنت خويلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنيو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مکتوم او بلا ل د رسول اللهﷺ له مؤذنانو څخه وو. رسول اللهﷺ ته ډېر ګران و او ديارلس ځله يې په مدينه منوره کې د خپل ځان خليفه ټاکلی دی. دا جليل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو کې يې برخه اخيستې ده. روايت شوی چې دی د عمربن الخطابرضي الله عنه په خلافت کې د قادسيې په جنګ کې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسيد.

تفسير

اسماني او ځمکني معيارونه

د العبس سورت په لومړيو مبارکو آيتونو کې الله تعالی د يوې شخصي پېښې په بڼه يوه لويه لارښوونه، يو مهم اصل او مبدأ بيان کړي چې دا اصل په خپل ذات کې نه يوازې د اسلام حقيقت، بلکې د اسلام يوه لويه معجزه راښيي. يوه داسې معجزه چې انسانان په ديني اسماني معيارونو او ارزښتونو ارزول کيږي، نه په ځمکنيو بشري تلو او معيارونو. داسې حقيقت چې الله تعالی حتی خپل غوره کړای شوی محبوب او دوست د دې حقيقت په هکله تر ملامتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندي ونيو او د ده ستر شخصيت تـه يـې لارښـوونه وكـړه. دا الهـي حقيقـت يـوازې د تقـوى پـه اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معيـار دى چـې لـه ځمكنيـو او انـساني ارزولـو سـره بـشپړ تـوپير لري﴿إن أكرمكم عند الله أتقاكم﴾.

په اسلام كې د فقيرانو اوبېوزلانو مرتبه

د سورت په پيل كې د حكايت په ژبه او پـه غايبـه صـيغه د موضوع مطـرح كـول پـه دې دلالـت كوي چې الله تعالى په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمـت درلـود، نـودى يـې مخاطب نه كړ، لكه: څرنگه چې د عبد الله ابن ام مكتوم ذكـر د ړانـده {الأعمى} پـه صـيغه د ده د شان د كمـې لپـاره نـه دى بلكـې د ده د پېژنـدنې او همدارنگـه د ده د معـذور گڼلـو لپـاره دى چـې د رسول اللهﷺ حالت اومشغولتيا يې نه وه درك كړې. كلـه چـې دا ړونـد صـحابي د رسـول اللهﷺ حضور ته راغى او په تكـرار يـې لـه ده څخـه د لارښـوونې غوښـتنه وكـړه، رسـول اللهﷺ پـه تريـو تنـدي لـه ده څخـه مـخ واړاوه او د قريـشو د مـشرانو پـه بلنـه مـشغول شـو، نـو پـه دې توگـه د الله تعالى د ملامتيا مورد وگرځيد، چې نه ښايي د بېوزلۍ او فقـر او يـا د نـه ليـدو پـه خـاطر لـه ده څخه مخ وگرځول شي، ځكـه هغـه پـه پـاك او ويـښ زړه دعلـم او پـوهې پـه لټـه كـې و، ترخـو خپل نفس پاك كړي.

خو دوى (د قريشو سرداران) چې د ايمـان او نبـوي لارښـوونو څخـه بې پروايـي كـوي تـه دوى ته پاملرنه كوې او د دوى د هدايت لپاره زيار باسې. حـال داچـې پـه كفـر او گمراهـۍ كـې پـاتې كېدل د همدوى په ضرر دي او تـه پـرې مـسؤول نـه يـې. سـتا دنـده يـوازې رسَـول(بـلاغ) دي او د دوى ستنيدنه او حساب پرموږ دى او هدايت يې د اللهﷻ په لاس كـې دى: **قـال تعـالى:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولكن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمـه: «اى پيغمبـره! تـه چـې چاتـه وغـواړې او خـوښ دې وي هغـه تـه هـدايت نـشې وركـولاى، مگـر اللهﷻ چـې چاتـه وغـواړي هدايت كوي.»

بيا وروسته د آيتونو د عتاب او ملامتيا لهجه سخته شوې او پيغمبرﷺ تـه يـې داسـې خطـاب كـړى: خو هغه كس چې له ړوندوالي او ستونزو سره په اخـلاص، محبـت او د اللهﷻ لـه ويـرې سـتا لوري ته په منډه راځي، ترخو علم اوپوهـه حاصـله كـړي او خپـل ديـن كامـل كـړي، تـه لـه هغـه څخـه مـخ اړوې او خپلـه توجـه پاملرنـه د قريـشو مـشرانو تـه را اړوې چـې ايمـان راوړي. اى زمـا گرانه استازيه ! داسې كار وړ او مناسب نه دى، بلكې دا قرآنـي آيتونـه د پنـد او عبـرت لپـاره دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهي آیتونه په عزتمنو صحیفو کې لیکل شوي دي چې د ا صحیفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري او د مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضیلت اوغوره والي معیار

مبارکو آیتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معیار ایمان اوتقوا ګڼلې، سره له دې چې رسول اللهﷺ اسلام ته د قریشو د مشرانو د بلنې له امله، چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هیله چې د قریشو مشران د اسلام دین ته را وګرځي. بیاهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدایﷻ په وړاندې مقبول ارزښتونه دین، ایمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پیژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د دې آیتونو له نازلېدو وروسته همیشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کیده خپل څادر به یې ده ته د کیناستو لپاره غوړاوه او فرمایل به یې: "مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی»

یعني: ښه راغلاست دې وي هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی یم. په دې توګه د الله پیغمبرﷺ ټول دنیوي معیارونه یو په بل پسې له منځه یوړل او د ژوند په ټولو چارو کې یې فضیلت اوتقوی دغوره والي معیار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته یې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" یعنې وروروګلوي قایمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زیدبن حارثه یې وروڼه وګرځول، لکه: څرنګه چې یې د خالدبن رویحه خثعمي او حبشي بلال ترمنځ وروروګلوي قایمه کړه. زید بن حارثه آزاد شوی غلام یې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د دري زړيز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن ولید په شمول د مهاجرینو او انصارو یو زیات شمېر مشران د ده تر قیادت لاندې وو. په دې جنګ کې زید بن حارثه د امیر په توګه وټاکل شو. بیا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بیا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتیب سره د لښکرقوماندانې په غاړه واخیسته. همدارنګه د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د ژوند په وروستیو ورځوکې اسامه د زید بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له رومیانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصیتونه، لکه: ابوبکر صدیق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "**سلمان منا أهل البيت**" یعنې سلمان زما د اهل بیت څخه دی.

دا او لسګونې نورې واقعې د مسلمانانو د برابرۍ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلې کړې دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارک څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبرﷺ د الهي وحې د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چیرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرڅان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:
(عَبَسَ- تَوَلَّى- يَزَّكَّى- يَذَّكَّر- اسْتَغْنَى- تَصَدَّى- تَلَهَّى)

۲. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

۳. عبدالله بن ام مکتوم څوک و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ور نه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

۵. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلن کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

۷. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوا پر اساس دی، د دې اصل د پلي کیدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د مؤمنانو یووالی

قال الله تعالي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ۱۰۰-۱۰۵]

د ځينو کلمو معناوي

فَرِيقًا: طایفه، ډله

يَرُدُّوكُمْ: بېرته ګرځوي تاسي.

يَعْتَصِمْ: په قوت سره منګولې نښلوي

حَقَّ تُقَاتِهِ: حقيقي تقوا، د الله ﷻ په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لګوي.

بِحَبْلِ اللَّهِ: د خدای ﷻ په رسۍ يعني قرآن او اسلام.

شَفَا حُفْرَةٍ: د ژور ځای (کندې) غاړه او څنډه چې سړی په لږ غفلت کولو سره پکې لوېږي.

ژباړه

ای مؤمنانو، که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوی به تاسې له ايمان نه بېرته دکفر لوري ته واړوي، ستاسي لپاره دکفر لوري ته دراتګ اوس څه ځای پاتې دی چې تاسې ته د الله ﷻ آيتونه لوستل کيږي اوستاسي په منځ کې دهغه رسول ﷺ موجود دی؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

ای مؤمنانو له الله ﷻ نه داسې ووېرېږئ، لکه: څرنګه چې له هغه څخه د وېريدو حق دی، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځای د الله ﷻ رسۍ کلکه ونيسئ او تيت پرک کيږئ مه، د الله ﷻ هغه پېرزوينه درياده کړئ چې تاسې يود بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهرباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لورينه تاسي سره ورونه شوئ، تاسي يوې له اوره ډکې کندې پر غاړه ولاړ وئ، الله تاسي ور څخه وژغورلئ، په دغه شان اللهﷻ خپلې نښانې تاسي ته څرګندوي چې په سمه لاره شئ.

په تاسي کې بايد څه خلک هرومرو داسې وي چې د نيکۍ لورې ته بلنه، په ښو امر او له بدو منع وکړي. کوم خلک چې دا کار کوي همدوی بريالي دي.

او تاسي د هغو خلکو غوندې نشئ چې په ډلو ووېشل شول او له روښانه او څرګندو لارښوونو مېندلو نه وروسته په شخړو کې اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرينو کرامو ويلي دي چې ذکر شوې مبارک آيتونه د دوو تنو مسلمانو انصارو په باره کې نازل شوي دي چې يو يې اوس بن قيظی د اوس له قبيلې څخه او بل يې جبار بن صخر د خزرج له قبيلې څخه و. د دوی د واقعې لنډيز داسې دی: يوه ورځ د اوس او خزرج د انصارو مسلمانانو يوه ډله خلک په مدينه منوره کې د مينې او محبت په فضا کې په خبرو مشغول وو. په دې وخت کې د يهودو يو بوډا سړی د شاس بن قيس په نامه پردوی تېرېده. شاس چې د اسلام او مسلمانانو په نسبت يې ډېره بدبيني او کرکه درلوده، نو د دې ډلې مسلمانانو ترمنځ مينې او محبت لا ډېر کرکجن او غوسه کړ او داسې انګېرله چې که دا مينه او محبت د مسلمانانو ترمنځ دوام وموومي، نو زموږ سوکالي به له خطر سره مخ شي. په دې وجه ده يوه ځوان يهودي ته امر وکړ چې د مسلمانانو ډلې ته ورشي او د اوس او خزرج ترمنځ د پخوانيو جنګونو خبرې رامنځ ته کړي او د بعاث له جنګه څو شعرونه زمزمه کړي. ځوان يهودي د ده د امر موافق عمل وکړ او وتوانيده چې د انصارو د محبت او مينې ډک مجلس د عصبيت او ترېګنۍ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او وياړنو او يو په بل ځان غوره ګڼلو بدل کړي. په نتيجه کې دواړو قومونو توري راوايستي او جګړې ته چمتو شول. په دې وخت کې د اسلام پيغمبرﷺ ته خبر ورسيد. هغه له يوې ډلې مهاجرو صحابه وو سره راغی او دوی ته يې داسې خطاب وکړ: ای د مسلمانانو ټوليه! له اللهﷻ څخه ووېرېږئ! آيا په داسې حال کې چې زه ستاسو په منځ کې موجود يم، تاسو د جاهليت شعارونو ته مخه کوئ؟ وروسته له دې چې اللهﷻ تاسي ته د اسلام هدايت در په برخه کړ او په هغه سره يې تاسو ته عزت درکړ او جهالت يې درڅخه لرې کړ، له کفر څخه يې وژغورلئ او ستاسو ترمنځ يې مينه او محبت پيدا کړ. ددې اغېزناکو خبرو په اورېدو ټولو وسله پر ځمکه وغورځوله، په ژړا او زاريو يې يو بل په غېږ کې ونيول او له پيغمبرﷺ سره خپلو کورونو ته ولاړل. په دې توګه يې د اللهﷻ د دښمن شاس فتنه او دسيسه شنډه کړه او دا مبارک آيتونه نازل شول چې دا ورځ په (بدترين پيل او بهترين پای) ونومول شوه[1].

۱- التفسير الوسيط للطنطاوی ، تفسيرآيت ۱۰۲ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د ښمن له دسیسو او تدبیرونو څخه خبرتیا

په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځینو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونیسئ او هغو ته تسلیم شئ، نونه یوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پیدا کوي بلکې زیار باسي چې تاسې له ایمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بیا قرآن کریم بیانوي چې اصلاً د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پیروي وکړي، یا دا چې پس له ایمانه کافر شي او له یووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقیو ته لمن ووهي. مبارکو آیتونو د انکار په صیغه بیان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آیتونه نوي او تازه تاسو ته نازلیږي او د الله ﷻ رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چېرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستیو آیتونو لارښوونه کړې چې د پېغمبرﷺ له رحلت څخه وروسته د یهودو او نورو دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې یوازنی وسیله الله تعالی ته ستنیدنه، په هغه توکل او د هغه په دین منګولې لګلول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِالله فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دې مبارک آیت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پیغمبرﷺ نه وي لیدلای، هر کله چې د الله ﷻ په دین او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بیاهم مؤمنانو ته امرکوي چې خاص له الله تعالی څخه ووېرېږي او د اسلام د دین پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دین او ملت څخه پرته بل دین او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کامیابی رسی

وروسته له دې چې قرآني آیتونو مؤمنانو ته د تقوا او د الله ﷻ د ویرې او د الله ﷻ د امر منني او پیروۍ کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی یې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمایي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ الله جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ یعنی ټول د الله ﷻ په رسۍ منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل(رسۍ) کلمه هغه وسیله ده چې د هغې ټینګ نیول د پورته کېدو او ښکته کېدو، له غرقېدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کیږي.

دلته د الله ﷻ له رسۍ څخه مراد د الله ﷻ دین، د الله ﷻ ژمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر یوه منګولې ټینګول انسان خلاصون او بریا ته رسوي. په دې مبارک آیت کې د مؤمنانو یووالی او د الله ﷻ په دین او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبیه شوي دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوې قوي او ټينګه رسۍ يې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقيدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.

امام فخرالدين رازي ددې آيت په تفسير کې فرمايي: که څوک په يوه نرۍ لار حرکت کوي اوله ښويېدو او غورځېدو څخه وېرېږي، نو د ناچارۍ له وجې په يوه داسې رسۍ منګولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټينګه تړل شوې وي، ترڅو خپل ځان خوندي وساتي. د حق لاره نرۍ او باريکه ده او ډېر خلک ورڅخه پښې ښوييږي، نو هر چا چې د الله ﷻ په نښو او لارښوونو منګولې ټينګې کړې، ځان يې د ښويېدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[1].

بيا قرآني آيتونو مؤمنانو ته د يووالي، مينې، محبت، او ايماني ورورګلوۍ د نعمت په يادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه يو د بل دښمنان وئ او يو د بل په له منځه وړلو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسوکې يې اسلامي ورورولي، مينه، محبت، دوستي او مرسته پيدا کړه، نو بايد د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د مخکيني لوست په آيتونوکې الله تعالی پيغمبرﷺ ته امر وکړ چې يهودو ته خطاب وکړي خو په دې آيتونو کې يې مؤمنان په خپله مخاطب کړل چې دا کار د مؤمنانو په قدر او عزت دلالت کوي.

❖ په مبارک آيت کې يې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسيسه پيدا کولو کې د اهل کتابو يوه ډله ياده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کار کې شامل نشي. دا کار په خپله د قرآن کريم د آيتونو په حقانيت او انصاف دلالت کوي.

❖ مبارک آيتونه د مؤمنانو په قدر او درناوي او د فتنه اچوونکو يهودو په نا اميدۍ دلالت کوي او دايې واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پيغمبرﷺ د مسلمانانو په منځ کې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسيږي.

❖ د يهودو او نصاراوو پيروي او امر منته او د دوی د مشرانو په پلانونو عمل کول مسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان بايد ځان د دوی له دسيسو څخه وساتي.

❖ خلاصون او کاميابي د الله ﷻ په کتاب او د رسولﷺ په سنتو باندې په منګولو لګولو او پابندۍ کې نغښتې ده، نوهرڅوک چې پرهغو منګولې ټينګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.

❖ د اسلام په دين منګولې ټينګول او ځان د هغه په احکامو پابند ګڼل واجب او اختلاف او تفرق حرام دی.

١- تفسير مفاتيح الغيب (تفسير کبير) ج٨ /١٧٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتكاب انسان د جهنم كندې ته غورځوي، كه څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حكم او فيصله حتماً جهنم ته داخليږي.

❖ له اسلامي امت څخه د يوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دين له حريم څخه دفاع وكړي او د امربالمعروف او نهى عن المنكر فريضه ادا كړي، يوه اړينه خبره ده.

پوښتنې

۱- د لاندې كلمو معناوې وواياست:

(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)

۲- ددې مباركې آيت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه وواياست؟

۳- د اوس او خزرج قبيلو چېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخكې او وروسته له اسلامه، د دوى د اړيكو په هكله لنډ معلومات راكړئ.

۴- په مباركې آيت كې له رسۍ څخه مراد څه دى او څرنګه په هغې منګولې ټينګول د خلاصون او بريا سبب كيږي؟

۵- د اهل كتابو د مشرانو پيروي څه حكم لري او د مسلمان برخليك كوم ځاى ته رسوي؟

۶- مباركې آيت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت كوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت كې د اسلامي امت يووالي ته اړتيا) تر سرليك لاندې دوه مخه مقاله وليكئ.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله و أصحابه أجمعين، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library